

REFERAT Natur-, Miljø- og Planudvalget d. 30-08-2023

Mødedato Onsdag d. 30. august 2023 kl. 14:30

Mødested Mødelokale 2, Snorrebakken 66, Rønne

Mødedeltagere René Danielsson, Karen Lynn Jacobsen, Helle Munk Ravnborg, Søren Schow, Mikael Benzon

Indholdsfortegnelse

Fraværende og bemærkninger til dagsorden.....	3
Godkendelse af regulativ til høring.....	4
Økonomisk konsekvens af standsning af ny betalingsparkeringsordning.....	6
Vedtagelse af ny spildevandsplan 2023-2027.....	8
Beslutning om skovrejsning af klimaskov syd for Hasle.....	11
Igangsætning af planlægning, udvidelse af biogasanlæg.....	15
Besparelser i bilflåden i BRK 2023 – Status og proces.....	19
Løsningsmuligheder på kapacitetsudfordringerne på dagtilbudsområdet 2023-2031.....	22
Supplerende høringssvar forud for miljøvurdering af landanlæg til Energiø Bornholm.....	34
Overdragelse af projektejerskab af handelsplatform for lokale fødevarer.....	37
Beslutning om forslag til kommuneplantillæg for store butikker i Rønne.....	38
Etablering af flere lejemål iht. lov om boligforhold - Tilflytterboliger.....	44
Orientering om anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejdere på de kommunale havne, aug	50
Orientering om afslutning af projektet Contracts2.0 om udvikling af EU's støtteordninger under lan	54
Orientering om indgåelse af samarbejdsaftale med Bornholms Træbådelaug om brug af Remisen....	57
Orientering om evaluering af projekt "Ud i det grønne rum".....	59
Mødeplan 2024 for Natur-, Miljø- og Planudvalget.....	63
Gensidig orientering.....	65
Sager til høring.....	66
Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til udskiftning af dele af eternittag på Nylars Plejecenter....	67
Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til renovering af vejafvandingsanlæg 2023.....	68
Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til projektering af nyt molehoved i Allinge Havn.....	69
Lukket: Lukket punkt: Realisering af vandløbsindsatsen i Samsing Å ved Fejlerevej.....	70

Punkt 1: Fraværende og bemærkninger til dagsorden

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget beslutter

Fraværende

Centerchef for Center for Natur, Miljø og Fritid, Louise Lyng Bojesen.

Bemærkninger

Juridisk service vurderer, at Helle Munch Ravnborg ikke er inhabil under behandling af punkt 4 *Vedtagelse af ny spildevandsplan 2023-2027*.

Punkt 7 *Besparelse i bilflåden i BRK 2023 Status og proces* er tilrettet jf. kompetenceplan således, at den politiske sagsgang er:

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter.

Leder af Natur og Miljø, Michael Brand-Bernbom deltager under behandling af punkt 2 *Godkendelse af regulativ til høring*, punkt 4 *Vedtagelse af ny spildevandsplan 2023-2027*, punkt 14 *Orientering om afslutning af projektet Contracts 2.0 om udvikling af EU's støtteordninger under landdistriktsprogrammet* og punkt 23 *Lukket punkt*.

Punkt 4, punkt 14 og punkt 23 behandles efter punkt 2, hvorefter der fortsættes fra og med punkt 3.

Deltagere fra administrationen

Direktør Lillian Rasch Madsen

Centerchef for Center for Regional Udvikling, It og Sekretariat, Claus Munk.

Centerchef for Center for Natur, Miljø og Fritid, Louise Lyng Bojesen.

Centerchef for Center for Ejendomme og Drift Bjarne Freund-Poulsen.

Udvalgssekretær Elise Ipsen

Punkt 2: Godkendelse af regulativ til høring

23/3563

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget beslutter

Resumé

I forbindelse med ophævelse af kontrakten med HCS, som fandt sted i december 2022, er der indgået en ny midlertidig aftale med Fugato om indsamling af husholdningsaffald, så de bornholmske boliger og sommerhuse får hentet affald, indtil de nye affaldsordninger træder i kraft. Da den nye midlertidige kontrakt indeholder nogle ændringer i måden, der bliver indsamlet affald på Bornholm, er det nødvendigt at ændre i det gældende affaldsregulativ for at kunne håndhæve reglerne. De væsentligste ændringer i regulativet er, at regler for adgangsvej er blevet præciseret (jf. Arbejdstilsynets vilkår), og at ejendomme i sommerhusområder og sommerhusaftaleområder skal stille deres affald ud til skel ved tømning. Regulativet skal sendes i høring.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- sende regulativet for husholdningsaffald i høring i fire uger.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Godkendt. René Danielsson kan ikke medvirke.

Sagsfremstilling

Det nye regulativ beskriver alle de lovpligtige ordninger for affald, som en kommune skal stille til rådighed. Eftersom at BOFA er i gang med at planlægge den udvidede ordning til 12 affaldstyper, vil mange af de lovpligtige ordninger være bringeordninger. Den nye udvidede affaldsordning forventes at træde i kraft den 1. januar 2025, og i den forbindelse vil regulativet skulle opdateres igen.

Dette regulativ omhandler den midlertidige kontrakt med Fugato, som trådte i kraft den 19. december 2022 og udløber senest den 31. december 2024.

Regulativet beskriver ordningerne for følgende affaldstyper:

1. Ordning for madaffald
2. Ordning for papiraffald
3. Ordning for papaffald
4. Ordning for glasaffald
5. Ordning for metalaffald
6. Ordning for plastaffald
7. Ordning for mad- og drikkekartonaffald
8. Ordning for farligt affald
9. Ordning for tekstilaffald
10. Ordning for restaffald
11. Ordning for haveaffald
12. Ordning for genbrugspladserne
13. Ordning for PVC-affald
14. Ordning for imprægneret træ
15. Ordning for affald af elektriske og elektroniske produkter (WEEE)
16. Ordning for bærbare batterier og akkumulatorer
17. Ordning for bygge- og anlægsaffald

Til forskel fra det gældende regulativ, beskriver dette regulativ også de regler, der er for adgangsvej og standplads:

- Adgangsvejens og standpladsens underlag skal være fast, jævnt og plant (f.eks. fliser, asfalt eller beton), så affaldsbeholderens/kærrens hjul ikke synker ned i underlaget eller på anden måde forhindres i at køre. Dvs. at f.eks. græs og løse skærver ikke kan betegnes som godkendt underlag.
- Der må ikke være trapper eller væsentlige stigninger på adgangsvejen. Et enkelt trin på max. 10 cm er dog tilladt.
- Adgangsvejen skal være mindst 1 m bred.
- Havelåger, porte eller lignende skal være mindst 1 m brede. Dog skal låger minimum være beholder-/kærebredden plus 30 cm. Lågerne/dørene må desuden ikke smække i automatisk.
- Buske og træer skal beskæres, så der er en frihøjde på 2,20 m over adgangsvej og standplads. Ved skraldebilens holdeplads skal der være minimum 1 meters frirum mellem skraldebilen og beplantning el. lignende. For køreveje der benyttes af skraldebilen, skal frihøjden være minimum 4,50 m.
- Parkerede biler eller andet må ikke blokere for adgangsvejen på tømmedagen. Der skal være fri adgang til beholderne.
- Om vinteren skal der ryddes og glatførebekæmpes.

Derudover er der ændret i reglerne for sommerhuse samt helårsboliger i sommerhusområder og sommerhusaftaleområder: Som konsekvens af aftalen med Fugato, er det blevet et krav at ejendomme i disse områder skal stille deres affald ud til skel ved tømning. Sker dette ikke, bliver affaldet ikke afhentet.

Når regulativet har været i høring i 4 uger, vil eventuelle høringssvar blive indarbejdet hvis nødvendigt. Derefter vil regulativet blive sendt til godkendelse i Natur-, Miljø- og Planudvalget, Økonomi- og Klimaudvalget og Kommunalbestyrelsen.

Regulativet for husholdningsaffald er vedhæftet som bilag. Regulativet er skrevet i programmet NSTAR, en statslig skabelon, efter nationale krav fra Energistyrelsen. Ordlyden af regulativet er derfor begrænset af skabelonen.

Økonomiske konsekvenser

Der er ingen økonomiske konsekvenser ved at sende regulativet i høring.

Bilag

Regulativ for Husholdningsaffald 2023

Punkt 3: Økonomisk konsekvens af standsning af ny betalingsparkeringsordning

22/29910

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller
Økonomi- og Klimaudvalget indstiller
Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Kommunalbestyrelsen besluttede den 29. juni 2023, at der ikke skal indføres en betalingsparkeringsordning i seks bornholmske byer. Dette indebærer forventede mindreindtægter på 4.170.622 kr. i 2023 stigende til 6.255.933 kr. i 2024 og overslagsår.

Den forventede mindreindtægt i 2023 foreslås finansieret af uforbrugte anlægsmidler i puljen til parkerings-forhold/-strategi og i den disponible anlægspulje til veje og broer.

Som følge af ovenstående beslutning indarbejdes de forventede mindreindtægter i 2024 og frem i budget 2024.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- der gives en tillægsbevilling til bevilling 52 Teknik, natur og miljø på 4.170.622 kr. til dækning af mindreindtægter ved standsning af ny betalingsparkeringsordning i 2023, finansieret med 2.287.955 kr. fra anlægspuljen til parkeringsforhold/-strategi og med 1.882.667 kr. fra den disponible anlægspulje til veje og broer i 2023.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Grundet trængsels- og parkeringsudfordringer i de bornholmske byer besluttede Kommunalbestyrelsen i forbindelse med vedtagelsen af budget 2023 og overslagsår, at der skulle tilvejebringes en parkeringsordning for 6 byer i kommunen, som kunne bevirke en mere hensigtsmæssig afvikling af trafik og parkering.

Kommunalbestyrelsen behandlede den 29. juni 2023 et forslag til en parkeringsordning baseret på en kombination af betalingsparkering og licensordninger. Med baggrund i anbefalingen i et notat fra advokatfirmaet Civitas besluttede Kommunalbestyrelsen imidlertid, at der ikke indføres en betalingsparkeringsordning. Dermed er det ikke muligt, at opnå den budgetlagte indtægt i indeværende og kommende år.

Administrationen har på ovenstående baggrund udarbejdet et forslag til imødegåelse af den manglende indtægt.

De forventede indtægter fra parkeringsordningen på 4,2 mio. kr. i 2023 stigende til 6,3 mio. kr. i 2024 og frem er budgetlagt på bevilling 52 Teknik, natur og miljø.

Det vurderes, at mindreindtægten ikke uden store konsekvenser for driften, vil kunne rummes inden for bevillingen.

Det foreslås derfor, at de manglende indtægter i 2023 finansieres af uforbrugte anlægsmidler i puljen til parkeringsforhold/-strategi (2,3 mio. kr.) og midler i den disponible anlægspulje til veje og broer (1,9 mio. kr.).

Der resterer 2,3 mio. kr. i puljen til parkeringsforhold/-strategi, som endnu ikke er kommet til anvendelse og der er overført 6,9 mio. kr. fra 2022 til 2023 i den disponible anlægspulje til veje og broer, der er reserveret til projekter fra trafiksikkerhedsplanen, men som endnu ikke er udmøntet i anlægsbevillinger. Ved anvendelse af 1,9 mio. kr. til dækning af mindreindtægterne vil der restere 5,0 mio. kr. i puljen.

De manglende indtægter på 6,3 mio. kr. i 2024 og frem indarbejdes som følge af Kommunalbestyrelsens beslutning den 29. juni 2023 om at stoppe ordningen, som en teknisk korrektion til budget 2024.

Økonomiske konsekvenser

Sagen medfører, at der skal gives en tillægsbevilling til bevilling 52 Teknik, natur og miljø på 4.170.622 kr. i 2023, finansieret med 2.287.955 kr. fra anlægspuljen til parkeringsforhold/-strategi og med 1.882.667 kr. fra den disponible anlægspulje til veje og broer i 2023.

Dermed er der ikke flere midler i puljen til parkeringsforhold/-strategi og der resterer 5.013.094 kr. af de overførte midler i den disponible anlægspulje til veje og broer i 2023, som primært er reserveret til projekter fra trafikikkerhedsplanen.

Punkt 4: Vedtagelse af ny spildevandsplan 2023-2027

22/11253

Politisk sagsgang

Natur, Miljø- og Planudvalget, indstiller

Økonomi- og klimaudvalget, indstiller

Kommunalbestyrelsen, beslutter

Resumé

Forslaget til ny spildevandsplan 2023-2027 har været i offentlig høring. Der er indkommet et enkelt høringssvar fra Bornholms Spildevand A/S, der ønsker at ændre deres strategi for separatkloakering til en strategi for reducere af overløb. Ændringen medfører, at en del områder, der i høringen skulle separatkloakeres, er taget ud af spildevandsplanen igen.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- Forslag til spildevandsplanen 2023 – 2027 vedtages.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Baggrund

Bornholms Regionskommune skal i henhold til Miljøbeskyttelsesloven udarbejde en spildevandsplan for Bornholm. Den nye spildevandsplan skal erstatte den gældende spildevandsplan fra 2014 – 2021, der blev forlænget til og med 2022. Planen skal gælde fra 2023 – 2027.

Kommunalbestyrelsen godkendte d. 23. september 2022, at forslaget til spildevandsplanen 2023-2027 blev sendt i 8 ugers offentlig høring. Planen skulle sendes i høring samtidig med miljøvurderingen af planen. Miljøvurderingen og spildevandsplanen var klar til offentlig høring d. 2. juni 2023. Høringsfristen udløb d. 28. juli 2023.

Høringssvar

Der er indkommet et enkelt høringssvar i høringsperioden. Høringssvaret er sendt af Bornholms Spildevand A/S og er vedlagt som bilag.

Bornholms Spildevand A/S ønsker at reducere antallet af overløb, og de har i den forbindelse fået analyseret de økonomiske og miljømæssige konsekvenser ved henholdsvis separatkloakering og alternativer til separatkloakering. Ifølge analysen vil det koste Bornholms Spildevand A/S ca. 1,8 mia. kr. at separatkloakere alle fælleskloakerede områder. Det betyder, at det vil tage rundt regnet 100 år at reducere antallet af overløb med 85% i forhold til den nuværende situation. Bornholms Spildevand A/S ønsker derfor at etablere en kombination af bassiner, pumper og tilbageholdelse og forsinkelse af vand længere oppe i systemerne, for at reducere antallet af overløb. De alternative løsninger vil koste ca. 25 % af en fuld separatkloakering, og det vil derfor blive muligt at reducere antallet af overløb med 85% inden for 15-20 år. De alternative løsninger vil give samme miljøgevinst ved reduktion i antallet af overløb, men 5 gange hurtigere med en reduktion af udgifterne på 75% i forhold til separatkloakering.

Når der ikke separatkloakeres, skal grundejerne desuden ikke betale for separering på egen grund, og administrationen skal ikke bruge tid og ressourcer på at meddele påbud til grundejerne.

Ændringer efter høringsperioden

På den baggrund har Center for Natur, Miljø og Fritid ændret spildevandsplanen i overensstemmelse med Bornholms Spildevand A/S' høringsvar med undtagelse af, at nye ubebyggede oplande skal som udgangspunkt separatkloakeres, med mindre der er dokumentation for, at de kommende grundejere kan håndtere regnvandet på egen grund.

Derudover er der rettet følgende, som ikke er en del af Bornholms Spildevand A/S' høringsvar:

- Center for Natur, Miljø og Fritid har i samarbejde med Bornholms Spildevand A/S fundet nogle enkelte fejl i kortmaterialet. Kortene er rettet, så de stemmer overens med virkeligheden.
- Bornholms Spildevand A/S har i samarbejde med Center for Natur, Miljø og Fritid, lavet aftaler med 3 grundejere om frivillig kloakering af deres ejendom. Disse ejendomme er nu inddraget i kloakopland.
- Center for Natur, Miljø og Fritid har på egen foranledning tilføjet et afsnit om, at der sættes krav om alarm på samletanke, der etableres ved f.eks. shelterpladser.

Der er vedlagt et bilag med alle rettelser til kortene i spildevandsplanen.

Miljøvurdering af spildevandsplanen

Ifølge miljøvurderingslovens § 13, stk. 2 skal der i forbindelse med den endeligt vedtagne plan udarbejdes en sammenfattende redegørelse, som beskriver:

- hvordan miljøhensyn er integreret i planen,
- hvordan miljørapporten og de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning,
- hvorfor den vedtagne plan er valgt på baggrund af de rimelige alternativer, der har været behandlet, og
- hvordan myndigheden vil overvåge de væsentlige indvirkninger på miljøet af planen.

Center for Natur, Miljø og Fritid har inddraget det indkomne høringsvar, som har givet anledning til ændringer i spildevandsplanen. Det betyder at størstedelen af de planlagte separeringer er taget ud. Separering bliver fortsat gennemført i udvalgte områder.

Miljøpåvirkningen af, at de planlagte separeringer aflyses, vil isoleret set være, at de berørte oplande stadig vil være fælleskloakerede, og at de fortrinsvis positive effekter af separering i disse områder vil udeblive. Situationen i de berørte oplande vil derfor være status quo. Som beskrevet planlægger Bornholms Spildevand A/S at gennemføre indsatser for at reducere overløb med en ændret strategi. Bornholms Spildevand A/S' analyse viser, at denne strategi både vil være væsentligt billigere og væsentligt hurtigere at gennemføre end den planlagte separering. Miljømæssigt vurderes effekten af at ændre strategi derfor overordnet at være positiv, idet den samme miljøeffekt vil kunne opnås væsentligt hurtigere end med den planlagte separering.

Miljøpåvirkningen af den ændrede strategi kan dog først vurderes konkret, når der foreligger en plan for, hvor der skal etableres bassiner mv. Når planen er lavet, vil denne skulle godkendes som et tillæg til spildevandsplanen, og dette tillæg vil inden godkendelse skulle screenes for miljøvurderingspligt og eventuelt miljøvurderes.

Udkast til sammenfattende redegørelse til miljørapport er udarbejdet på baggrund af administrationens indstilling vedrørende endelig vedtagelse af Spildevandsplan 2023-2027. Den sammenfattende redegørelse vil blive lagt ind i miljørapporten i det reserverede afsnit i den digitale spildevandsplan efter endt politisk behandling. Hvis kommunalbestyrelsen beslutter noget andet, end administrationen indstiller, vil den sammenfattende redegørelse blive rettet til.

Udkast til sammenfattende redegørelse er vedlagt som bilag.

Økonomiske konsekvenser

Spildevandsplanen har primært økonomiske konsekvenser for Bornholms Spildevand A/S, der har taget højde for økonomien i deres investeringsplan. Der er ingen udgifter for Bornholms Regionskommune forbundet med spildevandsplanen.

Bilag

Bilag Udkast til sammenfattende redegørelse til miljørapport for spildevandsplan 2023-2027

Bilag - Ændringer efter offentlig høring

Bilag - Revideret spildevandsplan 2023-2027

Høringssvar spildevand 2023-2027 BEOF 2.0.pdf

Udløbsskema Plan

Kloakoplande plan

Kloakoplande status

Udløbsskema Status

Punkt 5: Beslutning om skovrejsning af klimaskov syd for Hasle.

23/4869

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Kommunalbestyrelsen har den 17. september 2020 vedtaget, at indgå en aftale med Growing Trees Network om, at kommunen forpligter sig til at afsøge mulighederne for at etablere nye skove på Bornholm. De enkelte sager om skovrejsning skal godkendes politisk før udførelse. Denne sag ved Hasle er den anden som led i aftalen. I 2022 blev der rejst 4,8 ha skov ved Åkirkeby.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- a) der igangsættes skovrejsning på arealerne syd for Hasle på op til 8 ha og der tinglyses fredskovspligt på de arealer skovrejsningen omfatter.
- b) omkostningerne til plantning af træer dækkes ved tilskud fra Growing Trees Network.
- c) der til budget 2024 teknisk korrigeres for tabte forpagtningsindtægter på op til 23.000 kr på det areal der rejses skov på.
- d) der til budget 2025 opprioriteres med 8.000 kr. til dækning af fremtidige driftsomkostninger i form af slåning af stier samt naturpleje på arealet.
- e) den endelige sammensætning af skoven afklares i dialog mellem kommunen og borgerne i Hasle, primært naboerne.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Growing Trees Network (GTN) er en selvejende institution, hvis overordnede formål er rejsning af nye folkeskove i Danmark og udlandet til sikring af grundvandsressourcer, klimasikring og CO2 reduktion. Det var GTN der som officiel partner stod for udmøntning af skovrejsningen efter det store indsamlingsshow Danmark Planter Træer, der blev vist på TV-2 14. september 2019. På Bornholm var plantningen af Vestermarie Folkeskov på 1,2 ha en del heraf.

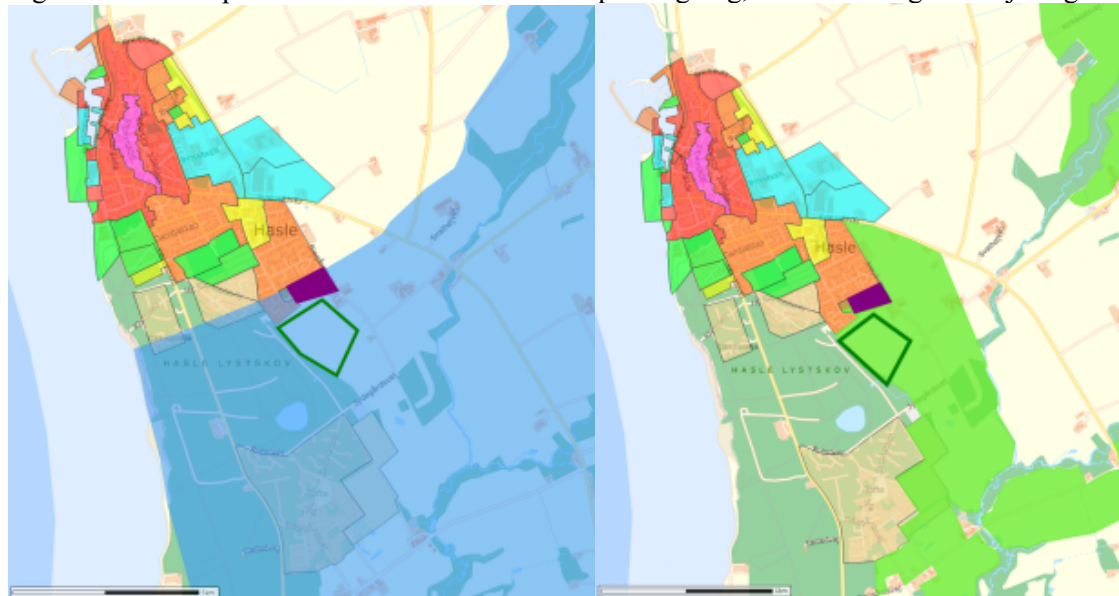
Kommunalbestyrelsen har den 17. september 2020 vedtaget, at indgå en aftale med Growing Trees Network om, at kommunen forpligter sig til at afsøge mulighederne for at etablere nye skove på Bornholm. De enkelte sager om skovrejsning skal godkendes politisk før udførelse. Denne sag ved Hasle er den anden som led i aftalen. I 2022 blev der rejst 4,8 ha skov ved Åkirkeby.

Kommunen ejer et areal på 10 ha syd for Hasle. Der har været dyrket landbrug på arealet i mange år. Dette areal bliver det andet som kommunen skal tage stilling til i henhold til aftalen med Growing Trees Network. Ved udvælgelsen af arealet har der været lagt vægt på:

- 1) I kommuneplan 2020 er der ikke udlagt rammer for lokalplanlægning for arealet. Arealet ligger på landet udenfor byudviklingsinteresser. Et område udlagt til boligområde i Hasle for enden af Toftelunden er sat til salg. Der er ikke planer for bebyggelse syd herfor. Det vil være oplagt at tage stilling til om kommunen ønsker at rejse skov her eller om

arealet skal afvente andre muligheder. Hvis kommunen ønsker arealet anvendt til bebyggelse så bør der laves en kommuneplanramme der understreger dette.

Figur 1 Kommuneplan 2020 med rammer for lokalplanlægning, drikkevand og skovrejsning

Skovrejsningsarealet er markeret med tyk mørkegrøn streg. Området udlagt til boliger på Toftelunden er markeret med lilla. Områder udpeget til Område med særlige drikkevandsinteresser er fremhævet med lyseblå på kortet til venstre. Områder udpeget til skovrejsning er fremhævet med lysegrøn på kortet til højre.

- 2) I kommuneplanen er området udpeget til skovrejsningsområde.
- 3) I kommuneplanen er området udpeget til Område med særlige drikkevandsinteresser. Skov er godt til at beskytte grundvandet. Men ikke bedre end den nuværende landbrugsdrift hvor der ikke sprøjtes med sprøjtegifte.
- 4) Ved rejsning af ny skov øges binding af CO₂. I henhold til en rapport om kulstofbinding ved skovrejsning som Københavns Universitets udgav i 2019 vil en ny skov i gennemsnit binde hvad der svarer til 12 tons CO₂ pr år pr ha. Skoven ved Hasle forventes derfor med sine op til 8 ha at kunne binde op til 96 tons CO₂ pr år.

Hvor de nye skove ved Vestermarie og Åkirkeby gav store forbedringer rekreativt til lokalmiljøet forventes det at skoven ved Hasle primært bliver en klima- og grundvandsskov da der i forvejen er store skovområder mellem Hasle og Rønne med mange muligheder for rekreativ udfoldelse.

Figur 2 Planlagt klimaskov, buffer samt udstykning ved Toftelunden

Hvis klimaskoven etableres bliver den til fredskov og bliver i fremtiden reserveret til skovdyrkning i henhold til skovloven. Der planlægges at holde respektafstand på 90 m til nærmeste bebyggelse således at dette areal friholdes fra skov. Skoven kan så maximalt blive 8 ha.

Den nærmere sammensætning af skoven

Skoven etableres som en klimaskov. Der plantes en variation af træarter, som egner sig til stedets skovdyrkningsmæssige betingelser og der sikres et højt kulstofoptag i skoven. Der udlægges mindst 10 % af arealet med natur som hovedformål, herunder lysninger med indre skovbryn. Der plantes primært løvtræ og primært danske hjemmehørende arter. Der etableres brede, stabile og varierede indre og ydre skovbryn.

Da skoven er en relativt lille udvidelse af en i forvejen stor skov forventes det ikke, at der skal etableres særlige rekreative tiltag i skoven. Stier forventes at blive etableret som trampestier på eksisterende jordbund.

Fremtidige faste køreveje kan etableres når der skal køres effekter ud af skoven og det ikke kan gøres på nærværende skovbund. Der går 30-50 år før dette bliver aktuelt.

Bornholms spildevand har en regnvandsledning liggende langs kanten af den eksisterende skov ud mod skovrejsningsområdet. For at tilgodese fremtidens klimaløsning vil det blive indarbejdet i skovrejsningsprojektet, at der tages hensyn til at regnvandet kan komme ud af byen og mod syd. Det vil også være i den sydvestlige del af skoven, at vandhuller med fordel kan placeres da terrænet her er mest fladt.

Kommunens biodiversitetspulje kan, hvis det prioriteres i puljen, betale etablering af et eller flere vandhuller som led i skovrejsningen. Dette afklares nærmere hvis det besluttes at gennemføre skovrejsningen.

Der har været dialog med naboerne og forpagterne forud for denne dagsorden. Naboerne synes godt om etablering af skov, men har forståeligt nok bekymringer omkring skyggepåvirkningen. Der igangsættes en proces så de lokale kan få medindflydelse på skovens sammensætning. Den ene forpagter er ikke certificeret økolog og kan ikke fortsætte med forpagtningen så her kan skovrejsningen igangsættes allerede i 2023, hvis det ønskes, men det kan blive nødvendigt at vente til 2024 for at kunne nå at gennemføre en ordentlig dialogproces lokalt. Den anden forpagtning udløber 31. december 2023.

Økonomiske konsekvenser

Etableringsudgifter

Tilplantning 8 ha med 32.000 planter inkl. kulturforberedelse og renholdelse	368.640 kr.
Støtte gennem Growing Trees Network Global 11,52 kr pr plante	-368.640 kr.
Regionskommunens udgifter til etablering af skov	0 kr.

Tabte forpagtningsindtægter

Skovrejsningen vil medføre bortfald af en forpagtning på op til 10 ha med en årlig forpagtningsindtægt på 23.000 kr.

Der beregnes op til 8 ha skov da der er planlagt en bræmme på 90 m som respektafstand til nabobebyggelse. Bræmmen dækker 2 ha og kan måske helt eller delvist udlejes til afgræsning eller landbrug. Dette vil mindske tabet på forpagtningen.

Fremtidige driftsomkostninger

Skovrejsningen medfører driftsudgifter på arealet til vedligeholdelse af stier og naturpleje af lysninger i alt 8.000 kr. fra 2024 og frem.

Der foreslås teknisk korrektion af tabet på forpagtningsindtægt på op til 23.000 kr til budgettet for 2024. Der foreslås opprioritering af budgettet til budgetforhandlingerne for buget 2025 på 8.000 kr. Udvidelsesforslag til budget 2024 skulle være behandlet i juni derfor foreslås opprioriteringen først fra 2025. Såfremt der ikke afsættes midler til den øgede drift, vil dette skulle tages af den eksisterende bevilling og vil betyde en reduktion i udførslen af andre opgaver.

Bilag

Kulstofbinding ved skovrejsning - KU.pdf

Punkt 6: Igangsætning af planlægning, udvidelse af biogasanlæg

23/10545

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Bornholms Regionskommune har modtaget en anmodning om at igangsætte planlægning for udvidelse af Bornholms Biogasanlæg ved Aakirkeby. Udvidelsen vil være en tredobling af anlæggets areal. Projektet indeholder nye tanke, bygninger og infrastruktur.

Der har været afholdt et borgermøde i forhold til høringen om ”indkaldelse af ideer og forslag”. Der er indkommet 33 høringssvar. Høringssvarene er behandlet i bilag 1.

Det er en forudsætning for projektet, at der udarbejdes et tillæg til kommuneplanen, lokalplan og en miljørapport.

Kommunalbestyrelsen skal godkende, at planlægningen igangsættes.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- planlægning for udvidelsen af biogasanlægget ved Aakirkeby igangsættes med afsæt i sagsfremstillingen.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Mikael Benzon og Helle Munk Ravnborg kan ikke medvirke:

- idet den reelle klima- og folkesundhedspåvirkning af det foreslåede biogasanlæg og de mange transporter af gylle og slam på tværs af Bornholm må forventes at være negativ, og
- idet det vil føre til en uhensigtsmæssig stor forringelse af området omkring Aakirkebys kvaliteter for bosætning og for natur.

Sagsfremstilling

Bornholms Regionskommune har modtaget en anmodning om at igangsætte planlægning for udvidelse af Bornholms Bioenergianlæg vest for Aakirkeby. Projektanmodningen er vedhæftet som bilag 4.

For at muliggøre projektet skal der tilvejebringes et kommuneplantillæg og en lokalplan. Endvidere vil både planforslagene og selve projektet skulle miljøvurderes.

Økonomi- og Klimaudvalget besluttede d. 18. januar 2023 at starte processen gennem ”indkaldelse af ideer og forslag”. Denne indledende høring fandt sted i otte uger i perioden fra den 13. februar 2023 til den 13. april 2023, og der blev undervejs afholdt et borgermøde.

Høringssvarene

Der er indkommet 33 høringssvar i høringsperioden. Samtlige høringssvar kan læses i deres fulde længde i bilag 2. Høringssvarene er behandlet i bilag 1 med administrationens og bygherres bemærkninger. Indholdet i høringssvarene spænder bredt, men disse temaer er gennemgående:

1. Biogas og de afledte konsekvenser

Der stilles spørgsmål til "det grønne" ved biogas. Flere påpeger, at projektet vil forøge det animalske landbrug med deraf afledte konsekvenser for klima og miljø. De ønsker ikke, at biogasanlægget udvides.

2. Placering af anlægget

Den visuelle påvirkning af omgivelserne er problematisk. Forslag om at udvidelsen af anlægget sker mod vest (i stedet for mod øst som foreslået af bygherre).

3. Trafik og støj

Øget trafik vil belaste trafikken især omkring Aakirkeby.

4. Kompensation til naboer for værditab

Bemærkninger om lovgivningens manglende kompensation til naboer til et biogasanlæg.

5. Forsyning med halm

Bornholms Energi og Forsyning rejser en problemstilling omkring forsyningen med halm.

Administrationens bemærkninger

Pkt. 1:

Biogasanlægget aftager ikke kun gylle. Det er et anlæg, som kan modtage al slags organisk affald (fx også fra husholdninger og haveaffald), og derfor kan et biogasanlæg være en vigtig brik i den grønne omstilling. Dels er biogasanlægget nyttigt som et led i affaldshåndteringen, og dels er de produkter, der kommer ud af biogasanlægget, værdifulde i den grønne omstilling. Biogas kan bruges til mange formål, fx i industrien, hvor det kan erstatte brugen af naturgas eller i fremstillingen af grønne brændstoffer til den tunge transport. Biogasanlægget vurderes at have et godt potentiale for at indgå i symbiose med andre virksomheder. Biogasanlæg ses således at indgå i flere af de erhvervsområder, som kommunalbestyrelsen har besøgt.

Pkt. 2:

De visuelle påvirkninger og de miljømæssige påvirkninger skal undersøges og beskrives i miljørapporten. Da placeringen mod øst vil betyde kortere afstand til boliger end en udvidelse mod vest, bør en placering mod vest undersøges nærmere i den næste fase. Bornholms museum gør desuden opmærksom på kulturminde inden for projektområdet, hvilket også understøtter, at en alternativ placering bør undersøges.

Pkt. 3:

En udvidelse vil medføre øget trafik. Bygherre anfører at udvidelsen vil betyde, at der kommer til at køre 90 lastbiler om dagen til anlægget, hvor der på nuværende tidspunkt kører ca. 20 lastbiler om dagen. Det er en væsentlig forøgelse. Derfor er trafik og støj miljøfaktorer, som skal undersøges og beskrives i miljørapporten. Emnerne vil indgå i de miljøvurderinger, der skal ledsage planforslagene og projektet. Administrationen vil understøtte, at der tages mest muligt hensyn til naboer og samfund og at generne minimeres eller afværges.

Pkt. 4:

Lokalplanlægning er erstatningsfri regulering. Kommunen har ikke hjemmel til at yde erstatning. Der findes heller ikke lovgivning, som påbyder bygherren at erstatte eventuelle værditab på naboejendomme til et biogasanlæg. Kommunens opgave er at tage mest muligt hensyn til naboer og samfundet i øvrigt igennem planlægningen, miljøvurderingerne og endelig miljøgodkendelse mm. Og der er miljøkrav, der beskytter boliger mod støj og lugt. Det vil være virksomheden, der skal leve op til at overholde støjgrænserne mv. Bornholms Regionskommune følger Miljøstyrelsens vejledende støjgrænser.

Pkt. 5:

Varmeplanen står overfor en revision. Med energiø Bornholm og de forskellige tanker og visioner, der er i spil, så er der flere ubekendte faktorer, som gør det vanskeligt og samtidig nødvendigt at planlægge fremtidens varmforsyning. Varmeplansmyndigheden vil indlede arbejdet ved at indkalde de relevante parter til en drøftelse om halm som ressource og om, hvordan udvidelse af biogasanlægget kommer til at påvirke den samlede strategiske varmeplan på Bornholm. Bygherre svarer, at de er indstillet på at tage reservekedler i brug med alternative brændsler ved mangel på halm.

Planlægningens mål og fokuspunkter

Administrationen foreslår, at der i planlægningen lægges vægt på, at:

- A. Miljøkonflikter og kulturarvsarealer belyses
- B. Anlægget skal tilpasses omgivelser jf. BRK's Arkitekturpolitik
- C. Bæredygtighed skal indtænkes generelt, men også i materialer og konstruktioner jf. BRK's Arkitekturpolitik

Planforslag og miljøvurderinger

Projektet forudsætter at der udarbejdes følgende dokumenter:

- Forslag til kommuneplantillæg og miljørapport hertil
- Forslag til lokalplan og miljørapport hertil
- Miljøkonsekvensrapport for projektet

For at optimere tids- og arbejdsindsatsen mest muligt udarbejdes disse dokumenter i et parallelt forløb.

Kommuneplantillæggets indhold

Med et tillæg til kommuneplanen vil der udlægges et areal på ca. 10,2 hektar. Det svarer til en tredobling af anlæggets areal, som i dag fylder ca. 3 hektar. Dette gøres med en ramme i kommuneplanen, som fastsætter arealets placering, dets anvendelse og den maksimale bygningshøjde samt det maksimale bebyggelsesomfang.

Lokalplanens indhold

Med en lokalplan kan kommunalbestyrelsen muliggøre projektet, der består af:

- Seks nye reaktortanke i 27 meters højde og 24 meter i diameter
- To til seks delvist nedgravede efterlagertanke med op til 5.000 m³ volumen og fire meter over terræn
- Nye modtagehaller på op til 18 meters højde
- Adgangsveje

Lokalplanen vil kunne regulere:

- Beliggenheden og omfanget af bebyggelsen
- Krav om afskærmende beplantning
- Udformning og materialer

Bornholms Bioenergianlæg planlægger at udvide anlægget i to etaper, men der planlægges for den fulde udvidelse.

Miljøvurderingernes indhold

Miljøvurderingen tager udgangspunkt i et bredt miljøbegreb omfattende den biologiske mangfoldighed, befolkningen, menneskers sundhed, fauna, flora, jordbund, vand, luft, landskab, trafik, kulturarv, arkitektonisk og arkæologisk arv samt det indbyrdes forhold mellem disse parametre. Planforslag og projekt vil blive screenet for hvilke af disse emner, der skal behandles i miljøvurderingsdokumenterne.

Projektanmodningen er vedhæftet som bilag 4.

Den videre proces

Såfremt planlægningen igangsættes, ser den videre proces således ud:

1. Planforslag og miljørapport + miljøkonsekvensrapport udarbejdes
2. Kommunalbestyrelsen godkender planforslag og miljøvurderinger
3. Offentlig høring i otte uger af planforslag og miljørapport inklusiv borgermøde
4. Endelig godkendelse af plandokumenter og miljøvurderinger
5. Offentlig bekendtgørelse af plandokumenter og miljøvurderinger

Prioritering

I marts 2022 besluttede Økonomi-og Klimaudvalget retningslinjer for prioritering af plansager i fire forskellige niveauer. Da plansagen for udvidelsen af biogasanlægget er en erhvervs sag, hører den til den tredje højeste prioriteringskategori. Administrationen forventer, at lokalplan m.m. kan vedtages inden for to år.

Økonomiske konsekvenser

Planlægningen for udvidelse af biogasanlægget vil ikke have økonomiske konsekvenser for kommunen.

Bilag

Bilag 1 - Høringsnotat

Bilag 2 - Samlede høringssvar

Bilag 3 - Bygherres bemærkninger

Bilag 4 - Projektanmodning og biomasseplan

Punkt 7: Besparelser i bilflåden i BRK 2023 – Status og proces

23/10444

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Kommunalbestyrelsen besluttede med budget 2023 at afsætte midler til indkøb af et system til flådestyring af BRK's bilpark med henblik på at realisere driftsbesparelser. I Center for Ejendomme og Drift er vi ved at vælge en privat leverandør til at hjælpe med at løfte opgaven efter en tilbudsindhentning. Målsætningen er at nå en besparelse svarende til 20% af bilparken.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- det godkendes, at den manglende besparelse fra optimering af flådestyringen i 2023 modsvares af ikke forbrugte midler fra 2022-2023 til fremme af el-biler.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Center for Ejendomme og Drift (CED) har fået til opgave at optimere flådestyringen af BRK's bilpark og realisere en besparelse. Opgaven udspringer af følgende anlægs- og budgetbesparelser, der er besluttet i KB og specifikt omhandler:

NMPU – A5 - Optimeret flådestyring - Anlæg til indkøb af GPS'ere i 2023 og 2024 afsat 1.010.000 kr.

NMPU – 22 - Driftsbesparelse ved optimering af flådestyring – Med dette forslag reduceres kommunes bilflåde med 20 pct. i 2023 970.000 kr. og stigende i overslagsårene til 1.940.000 kr.

NMPU – 53 Salg af overflødiggjorte biler – i 2023 160.000 kr.

Der er således med budget 2023 besluttet følgende:

1.000 kr. (2022-priser)	2023	2024	2025	2026
NMPU-A5 Anlæg Indkøb af flådestyringssystem	1.010	1.010	0	0
NMPU-22 Drifts-besparelse ved optimering af bilflåde	-970	-1.940	-1.940	-1.940
NMPU-53 Salg af overflødiggjorte biler	-160	-160	0	0
Drift i alt	-1.130	-2.100	-1940	-1940

Herunder følger en status på hvor vi er i processen med at realisere besparelsen.

Efter budgetvedtagelsen i 2022 har CED været i dialog med flere private flådestyringsfirmaer med henblik på at afsøge markedet. På baggrund af dialogen har vi gennemført en tilbudsindhentning. Vi forventer at indgå i et samarbejde med en leverandør inden udgangen af uge 33, når vi har evalueret tilbuddene og udvalgt det med det bedste forhold mellem pris og kvalitet.

Vi har valgt en data-drevet løsning, hvor vi installerer GPS'er i bilparken. Data fra GPS'erne vil give os et overblik og bilernes brugsmønster og udnyttelsesgrad, hvilket giver mulighed for at identificere hvilke biler, der bedst kan undværes eller ligefrem er overflødige.

På dette tidspunkt ved vi ikke hvor stor en andel af bilerne BRK kan undvære uden det får negative konsekvenser for driften, eksempelvis at en kommunal medarbejder skal vente på en ledig bil. Hvis data viser, at under 20% af bilerne er overflødige, kan realiseringen af besparelsen have negative konsekvenser for driften.

Jo flere af BRK's biler, der er puljebiler, jo bedre er mulighederne for at realisere besparelser uden negative konsekvenser for driften. Puljebiler er biler, der kan bookes af alle BRK's ansatte. I dag har BRK omkring 20 puljebiler. Resten af bilparken er knyttet direkte op på de enkelte centre. Puljebiler giver mere fleksibilitet fordi en medarbejder ikke er begrænset til at bruge pågældendes centers biler.^[1] Dermed kan et kørselsbehov klares med færre puljebiler end biler, der er knyttet op på et center. Biler, der er knyttet op på et center, kan være biler som f.eks. Ældreplejen bruger til borgerbesøg. Endvidere er en del af de biler, der er knyttet op på centre, også særligt indrettede til det specifikke driftsområde. BRK's bilpark er i øjeblikket på i alt 339 køretøjer under 3.500 kg., hvoraf 214 er personbiler mens resten udgøres af blandt andet handicapbusser og varebiler. Vi forventer, at besparelserne især vil være at finde blandt personbilerne, men vi inkluderer hele bilparken i analysen.

Gennem vores dialog med private leverandører er det blandt andet blevet fremført, at andre kommuner har realiseret besparelser svarende til op til 25% af deres puljebiler.

Det er muligt, at nogle ansatte vil føle sig overvåget på grund af GPS'er i bilerne. Derfor vil vi orientere BRK's ansatte om optimeringen af flådestyring gennem MED-systemet forud for at vi installerer GPS'er i bilerne. Vi vil i samarbejde med IT og Digitalisering formulere retningslinjer for hvem der kan få adgang til hvilke data og i hvilke situationer. Formålet med løsningen er at optimere flådestyringen. Men vi skal også forholde os til, at løsningen eksempelvis registrerer kollisioner, hvilket giver mulighed for at fastslå sammenhæng mellem kollision, bil, fører, tid og sted.

Der er i afdeling for Vej, park og Anlæg tidligere blevet installeret GPS'er i bilerne og erfaringer herfra har været gode

Der er allerede fundet en besparelse på 15 biler i Center for Ældre, der vil blive erstattet af elscootere og andet. Det drejer sig om ruter, hvor distancen er kort og der nu køres i bil. Dette får budgetmæssig effekt på 400-600.000 kr. pr. år fra 2025 idet der er lavere driftsomkostninger på scootere end biler.

---

^[1] Tænk på den vej du bor på. Der er flere husstande med bil og bilerne er knyttet op på de enkelte husstande. Der holder altid mindst x biler parkeret på vejen. Hvis disse biler blev konverteret til vejebiler/puljebiler, kunne man fjerne x biler og samtidig tilbyde alle samme biladgang som før.

Økonomiske konsekvenser

Der er med budget 2023 besluttet følgende besparelser i 2023 (2023-priser):

NMPU-22 Drifts-besparelse ved optimering af bilflåde	-1.011.376 kr.
NMPU-53 Salg af overflødiggjorte biler	-166.825 kr.
I alt	-1.178.201 kr.

Besparelsen på optimering i 2023 vil ikke kunne nå at blive hentet i året.

Under bilflådestyringen er der med budget 2017 afsat midler til fremme af elbiler. Beløbet til dette er på godt 550.000 kr. i 2023. Disse midler har hidtil været anvendt til etablering af ladestander mv. Den afsatte pulje til fremme af elbiler i 2023 inkl. ikke disponeret overførsel fra 2022 på ca. 0,8 mio. kr. anvendes til at udligne besparelsen i 2023.

Afsatte midler i 2023 til fremme af el-biler	0,55 mio. kr.
Overførsel fra 2022 i alt, ikke disponeret	0,80 mio. kr.

Besparelse i optimering af bilflåde -1,18 mio. kr.

Resterende midler i 2023, ikke disponeret 0,17 mio. kr.

Bilag

NMPU-A5 og NMPU-22 Optimeret flaadestyring

NMPU-53 Salg af overflødiggjorte biler

Punkt 8: Løsningsmuligheder på kapacitetsudfordringerne på dagtilbudsområdet 2023-2031

23/4414

Politisk sagsgang

Børne- og Skoleudvalget indstiller

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

De kommunale dagtilbud i Bornholms Regionskommune mangler kapacitet, og fordi udfordringerne er størst i Rønne, foreslår administrationen, at en udvidelse placeres her. Administrationen har undersøgt forskellige løsninger og kombinationer for at udvide med 140 børneenheder, og peger på tre muligheder, som omhandler hhv. et nyt børnehus i Rønne Syd og tilbagekøb af lokaler på Østre Skole.

Administrationen anbefaler løsning A, hvor der opføres et nyt børnehus i Rønne Syd og at Vildanden på Østre Skole købes tilbage for at fungere som genhusning i byggeperioden. Når det nye børnehus er i drift, vil Vildanden kunne benyttes til andre formål.

Indstilling

Velfærdsdirektøren indstiller, at der som løsning på kapacitetsudfordringer vælges en af nedenstående modeller, og at den valgte løsning oversendes til budget 2024:

- a) Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd samt tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole, som derved kan fungere som genhusning i byggeperioden, eller
- b) Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd, og leje af pavilloner til genhusning i byggeperioden, eller
- c) Tilbagekøb af de lokaler på Østre Skole, der huser Vildanden samt bygningen ud mod Svanekevej. Dertil kommer leje af pavilloner til genhusning i renoverings- og ombygningsperioden
- d) Tilbagekøb af de lokaler på Østre Skole, der huser Vildanden samt en udvidelse af Natur- og Skovbørnehuset. Dertil kommer leje af pavilloner til genhusning af Vildanden i renoverings- og ombygningsfasen.

Beslutning Børne- og Skoleudvalget den 02-05-2023

Udvalget indstiller at mulighed A oversendes til budget 2024, og ønsker mulighed C yderligere oplyst idet de ønsker det undersøgt om det er muligt at genhuse i eksisterende lokaler.

Kirstine van Sabben kan ikke medvirke idet hun ønsker at følge administrationens anbefaling A.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 03-05-2023

René Danielsson, Karen Lynn Jacobsen, Søren Schow og Mikael Benzon afventer deres stillingtagen.

Beslutning Økonomi- og Klimaudvalget den 10-05-2023

Udvalget indstiller, at genhusningsmuligheder og/eller opførsel af nyt børnehus ved Signalhuset og genhusning i naturskovbørnehaven undersøges nærmere, og at sagen sendes til fornyet behandling i NMPU og BSU.

Beslutning Kommunalbestyrelsen den 25-05-2023

Økonomi- og Klimaudvalgets indstilling godkendt.

Indstilling

Velfærdsdirektøren og direktøren indstiller, at der som løsning på kapacitetsudfordringerne på dagtilbudsområdet i Rønne vælges en af nedenstående scenarier, og at det valgte forslag oversendes til budgetforhandlingerne for 2024:

- a) Opr. forslag A: Opførelse af nyt børnehus i Rønne Syd og tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole, som derved kan fungere som genhusning i byggeperioden, eller
- b) Opr. forslag B: Opførelse af nyt børnehus i Rønne Syd samt leje af pavilloner til genhusning i byggeperioden, eller
- c) Opr. forslag C: Køb og istandsættelse af både af Vildanden og halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden, eller
- d) Opr. forslag D: Køb og istandsættelse af Vildanden og udvidelse af Natur- og Skovbørnehuset – uden genhusning, eller
- e) Nyt forslag S1: Opførelse af nyt børnehus ved Signalhuset, samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden, eller
- f) Nyt forslag S2: Opførelse af tilbygning til Signalhuset samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden, eller
- g) Nyt forslag CBF1: Køb og istandsættelse af Vildanden og køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden, eller
- h) Nyt forslag CBF2: Køb og renovering af Vildanden, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Scenarie f og g anbefales oversendt til budgetforhandlingerne for 2024.

Sagsfremstilling

Kapacitetsanalysen for Dagtilbud på Bornholm viste et øget pres på øens dagtilbud, og at kommunen ikke kan leve op til pasningsgarantien i løbet af efteråret 2025, med mindre øens udbud af kapacitet øges. Derfor har Center for Børn og Familie i samarbejde med Center for Ejendomme og Drift udarbejdet løsningsforslag til, hvordan det kan ske.

Ophøret af Vildandens lejemål pr. 31. juli 2025 betyder, at udfordringen er størst i Rønne, og derfor tager løsningsmulighederne udgangspunkt i Rønne. Dog er der også udfordringer i Nexø/Svaneke og i mindre omfang Allinge/Tejn. Tabel 1 viser udviklingen af kapacitet på hele Bornholm, sådan som det fremgik af kapacitetsanalysen.

Tabel 1: Estimeret over- og underskudskapacitet i juni måned på Bornholm i årene 2023-2031 ud fra forventet belægning pr. juni 2023

Område	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bornholm i alt	99	106	70	-31	-66	-96	-119	-125	-135

Kapacitetsudfordringer i Nexø/Svaneke

Det skal bemærkes, at Nexø/Svaneke (jf. kapacitetsanalysen) allerede fra 2024 ikke længere har ledig kapacitet. Dagtilbud og Pladsanvisningen vurderer, at noget af presset vil aftage som følge af Trilobittens udvidelse, som er klar primo 2024.

Fordi udfordringerne i Nexø/Svaneke ikke er lige så presserende som i Rønne, er der ikke i denne omgang udarbejdet særskilte løsningsforslag for Østbornholm. Analysen har vist, at der er meget stor efterspørgsel på plads i Nexø Børnehus, og i takt med at pladserne bliver fyldt op, tilbydes forældrene plads i Svaneke. Og fordi analysen også viser, at området som helhed fra 2027 og frem vil have et markant underskud (-26 børneenheder), følges udviklingen tæt af Dagtilbud og Pladsanvisning. Det er derfor realistisk, at der indenfor få år – hvis prognoserne holder stik – skal tages stilling til, om Nexø Børnehus skal udvides for at imødekomme efterspørgslen.

Kapacitetsudfordringer i Allinge/Tejn

Allinge/Tejn ser ind i en udvikling med få ledige børneenheder i de kommende år. Hvis prognosen er retvisende, vil området kun lige akkurat balancere i 2026 og 2027 med kun tre ledige børneenheder til sammen. Den kommende renovering af Allinge Børnehus indeholder ikke udbygning af børnehuset, men med kapacitetsanalysens udsigter, er det vigtigt, at der i renoveringsarbejdet indtænkes en mulig udvidelse i løbet af nogle år. Dagtilbud vil sammen med Center for Ejendomme og Drift koordinere dette. Og kan der i renoveringsarbejdet skabes et par pladser, så prioriteres dette indenfor den afsatte økonomi.

Ligesom i Nexø vil familier i Allinge og Tejn opleve, at blive tilbudt plads i et dagtilbud i en anden by end bopælsbyen, såfremt maxkapaciteten nås i de to dagtilbud (eks. de tre andre børnehuse i distriktet).

Dagtilbud og Pladsanvisning følger også her udviklingen, men fordi et evt. problem ligger relativt langt ude i fremtiden og kun med et par børneenheder, vurderer Dagtilbud ikke, at der vil opstå udfordringer indenfor en årrække.

Kapacitetsudfordringer i Rønne

Etableringen af Vildanden har på kort sigt løst udfordringen med manglende kapacitet i Rønne, men lejemålet udløber d. 31. juli 2025. Der skal derfor findes en permanent løsning, som giver yderligere 140 børneenheder. Dagtilbud har sammen med Center for Ejendomme og Drift undersøgt forskellige løsninger:

- a) Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd samt tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole
- b) Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd
- c) Tilbagekøb af de lokaler på Østre Skole, der huser Vildanden samt bygningen ud mod Svanekevej
- d) Tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole og udvidelse af Skov- og Naturbørnehuset.
- e) Indførsel af Vippeordning samt tilbagekøb af Vildanden.
- f) Indførsel af Vippeordning samt udvidelse af Skov- og Naturbørnehuset

Administrationen har regnet på de forskellige løsninger, både i form af økonomi og den frigjorte/skabte kapacitet, og ser reelt kun løsning a, b, c eller d som langsigtede løsninger. En mere dybdegående gennemgang af løsningerne med vippeordningen findes i bilag 1.

Center for Ejendomme og Drift har været i dialog med køberne af Østre Skole, og de er interesserede i at sælge dele af Østre Skole tilbage til BRK. Købsprisen forventes at være proportional med salgsprisen og den delmængde, der tilbagekøbes.

Kapacitetsforøgelsen er ens alle fire præsenterede løsninger, og det fremgår i tabel 2. Tabel 3 viser, hvordan forøgelsen vil påvirke kapaciteten specifikt i Rønne.

Tabel 2 Estimeret over- og underskudskapacitet i juni måned på Bornholm i årene 2023-2031 ud fra forventet belægning pr. juni 2023 med kapacitetsudvidelsen i Rønne, inkl. genhusning

Område	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Bornholm i alt p.t.	99	106	70	-31	-66	-96	-119	-125	-135
Genhusning/Vildanden				68					
Kapacitetsudvidelse i Rønne					140	140	140	140	140
Bornholm i alt med udvidelse i Rønne	99	106	70	37	74	44	21	15	5

Tabel 3 Estimeret over- og underskudskapacitet i juni måned på Bornholm i årene 2023-2031 ud fra forventet belægning pr. juni 2023 inkl. oversigt over kapaciteten i Rønne

Område	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Rønne p.t.	29	9	-7	-87	-108	-120	-131	-135	-138
Genhusning/Vildanden				68					
Kapacitetsudvidelse i Rønne					140	140	140	140	140
Rønne i alt	29	9	-7	-19	45	20	29	5	2
Bornholm i alt med udvidelse i Rønne	99	106	70	37	74	44	21	15	5

a) *Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd samt tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole*

Flere grunde i Rønne Syd er under udstykning til boligområde, og der er mulighed for at placere et nyt børnehus i området.

Et anlægsoverslag fra Center for Ejendomme og Drift viser, at et børnehus med plads til 140 børneenheder koster 44,9 mio. kr. De årlige driftsomkostninger vil i alt være 2.33 mio. kr. Det kan være klar til brug ved udgangen af 2026, hvis midlerne afsættes til budget 2024.

I denne løsning foreslås også et tilkøb af den del af Østre Skole, der huser Vildanden. Det skyldes, at lejemålet for Vildanden udløber, inden det nye børnehus kan være i drift, og at der derfor skal medregnes en udgift til genhusning. Baseret på tidligere genhusningsprojekter (tilpasset Vildandens 68 børneenheder), estimeres udgifterne til genhusning til ca. 2,5 mio. kr. Det prisleje, som er fremkommet i dialogen med ejerne af Østre Skole om tilbagekøbet, er markant lavere end 2,5 mio. kr., men det konkrete beløb vil først fremkomme i de faktiske forhandlinger.

Det er derfor en mulighed, at Vildanden tilbagekøbes og fungerer som børnehus frem til det nye børnehus er i drift. Efterfølgende vil Center for Ejendomme og Drift disponere over bygningen i henhold til den vedtagne ejendomsstrategi, og den vil eks. kunne bruges til foreningsformål, herunder folkeoplysningsaktiviteter.

Anlægsforslaget for løsning A findes i bilag 2.

b) *Opførsel af nyt børnehus i Rønne Syd*

Denne løsning er en variant af løsning a, men hvor genhusningen af børnene fra Vildanden i stedet foregår i pavilloner i perioden 1. august 2025 - slutningen af 2026.

Udgifterne vil være de samme som i løsning a, men dertil kommer genhusningsbeløbet på ca. 2,5 mio. kr. Administrationen har ikke konkrete forslag til, hvor pavillonerne skal placeres, men foreslår at de skal være centralt i Rønne, evt. i udstykningsområdet i Rønne Syd.

Anlægsforslaget for løsning B findes ligeledes i bilag 2.

c) *Tilbagekøb af de lokaler på Østre Skole, der huser Vildanden samt bygningen ud mod Svanekevej*

Den nuværende del af Vildanden har plads til 68 børneenheder, og med tilføjelsen af bygningen mod Svanekevej (tidligere fag- og undervisningslokaler), kan Vildanden udvides, så den har kapacitet til de nødvendige 140 børneenheder. Billedet viser det relevante område.

Anlægsoverslaget fra Ejendomme og Drift viser, at det vil koste 28,95 mio. kr. at gøre de to bygninger klar til børnehus, inkl. etablering af legeplads. Det er nødvendigt at renovere det nuværende børnehus Vildanden, da den indtil videre kun har været anvendt som midlertidigt børnehus. Den er med andre ord ikke tidssvarende i forhold til kommunens øvrige børnehuse. De årlige driftsomkostninger vil i alt være 2,52 mio. kr. Parkeringsforholdene omkring Vildanden er ikke optimale, og de mulige parkeringsarealer (blå på tegningen) vil medføre udfordringer i hente- og bringesituationer.

Det vil ikke være muligt for børnehuset at være i drift samtidig med renovationen, og der vil derfor være udgifter til genhusning, estimeret til 2,5 mio. kr. Administrationen har ikke konkrete forslag til, hvor pavillonerne skal placeres, men foreslår at de skal være centralt i Rønne, evt. i udstykningsområdet i Rønne Syd.

Anlægsoverslaget for løsning C findes i bilag 3.

d) Tilbagekøb af Vildanden på Østre Skole og udvidelse af Natur- og Skovbørnehuset

I denne løsning er det kun den del af Østre Skole, der i dag huser Vildanden, der tilbagekøbes. Fordi Vildanden gøres permanent, er det nødvendigt med renovation. Eftersom det ikke skaber den nødvendige kapacitet, er der også medregnet en udbygning af Natur- og Skovbørnehuset. Den samlede løsning skaber 140 børneenheder.

Anlægsoverslaget viser, at det vil koste 33,67 mio. kr. De årlige driftsomkostninger vil i alt være 2,4 mio. kr. Der skal påregnes genhusning af Vildanden (2,5 mio. kr), men Natur- og Skovbørnehuset kan fortsat være i drift under byggefasen.

Anlægsoverslaget for løsning D findes i bilag 4.

Dagplejere

Dagtilbud er opmærksom på, at rekruttering af dagplejere vil kunne bidrage til at løse kapacitetsudfordringerne. Underskuddet på pladser er dog af sådan en størrelse, at selv med 10 yderligere dagplejere (som kan passe 3,78 børn hver), skaber det kun 59 ekstra børneenheder, og det er kun nok til at dække underskuddet i 2026.

Dagtilbud rekrutterer løbende nye dagplejere, men vurderer ikke, at det er en langsigtet og holdbar strategi til at skabe de nødvendige pladser. Dagtilbud er opmærksom på løbende at rekruttere dagplejere.

Østre Skole – baggrundsviden om salg

Østre Skole lukkede ved udgangen af skoleåret 2016/2017, men fungerede frem til d. 30. juni 2018 som midlertidig skole for Søndermarksskolen på grund af ombygning. Den 20. september 2018 besluttede Kommunalbestyrelsen at igangsætte salgsprocessen af skolen, og den endelige beslutning om salg blev besluttet d. 30. september 2020. D. 25. november 2021

blev købstilbuddet accepteret, og der blev i den anledning også aftalt en aftale om leje (sale-and-lease-back) af bygning 1 og 6 (Vildanden, administrationsbygningen og dennes sidebygning) i maksimalt tre år.

I det indledende arbejde med at vurdere salget af Østre Skole, indgik kapacitetsudfordringerne ikke som et parameter, og Vildanden var ikke i drift. Derfor er det først senere, at sale-and-lease-back kom på tale, fordi kapaciteten i Rønne igen var under pres. Det var ellers løbende blevet håndteret ved permanent-gørelsen og udvidelsen af Signalhuset, men behov oversteg udbuddet af pladser.

Fra den politiske sag om salget (behandlet på kommunalbestyrelsen d. 25. november 2021) fremgår det, at køberne af Østre Skole ønskede at omdanne bygningerne til en kombination af familieboliger, seniorboliger og seniorbofællesskaber.

Administrationens anbefaling

Administrationen anbefaler løsning A som indbefatter at der bygges et nyt børnehus i Rønne Syd, og Vildanden tilbagekøbes - også selvom anlægsinvesteringen er den højeste.

FREMTIDSSIKRING

Den primære årsag til anbefalingen er, at et nyt børnehus kan opføres med mulighed for at udvide kapaciteten på et senere tidspunkt, når/hvis behovet opstår. Det vil ikke være muligt i Vildanden, hvilket vil betyde at der måske alligevel skal bygges nyt på et senere tidspunkt. Muligheden for udbygning af det nye børnehus kan også løse evt. behov for at flytte pladser fra udtjente børnehuse andre steder i Rønne, hvis det skulle blive nødvendigt. Det kan vise sig strategisk og økonomisk mere attraktivt end at renovere på udtjente bygninger.

LOKALE FORHOLD I RØNNE

En anden væsentlig faktor er, at der med den planlagte udvidelse af boligområde i Rønne Syd forventes at være en stor lokal efterspørgsel på vuggestue- og børnehavepladser i det område. Der er god infrastruktur i området, og det vil være muligt at etablere det nødvendige antal parkeringspladser. Hvis det i stedet er Vildanden, der bliver udvidet, vil mange af Rønnes dagtilbudspladser blive centreret i samme område, i stedet for at blive spredt mere ud. Der er desuden udfordringer i forhold til parkeringspladser i området omkring Vildanden.

TILBAGEKØB AF VILDANDEN

Endelig anbefaler administrationen at Vildanden tilbagekøbes og anvendes indtil det nye børnehus står færdigt, fremfor at bygge midlertidige pavilloner. Det vil være billigere end leje af pavilloner, og kræver ikke en byggeperiode. Der er stor mangel på lokaler i Rønne til både administration og borgere. Når det nye børnehus står færdigt, vil der være mulighed for at benytte lokalerne til foreningsformål mm, og evt. børnehus igen, hvis behovet for pladser fortsætter med at øges.

OVERVEJELSER I FORHOLD TIL EJENDOMSSTRATEGIEN

BRKs ejendomsstrategi fokuserer på, at kommunen skaber de bedst mulige rammer for borgerne, og det er administrationens vurdering at løsning A vil kunne tilgodese flest muligt. Det er mest bæredygtigt og co2-besparende at renovere fremfor at bygge nyt, men i denne sag kan nybyggeri forsvares i forhold til ejendomsstrategien, fordi der på sigt måske alligevel skal bygges nyt, og fordi Vildanden vil kunne løse lokaleudfordringer, som ellers kunne kræve byggeaktivitet.

Der vil også være en besparelse på driften, da et nyt børnehus ikke er så vedligeholdelseskrævende som et gammelt hus, og har et lavere forbrug, da huset er opført med mere isolering og nyeste teknik. Det vil være relevant at undersøge muligheder for at minimere brugen af beton i opførelsen, da det er den årsag til at nybyggeri udleder skadelige klimagasser.

Økonomiske konsekvenser

Nøgletallene for de fire løsninger ses i tabel 3

Tabel 3 Løsninger og udgifter i forhold til kapacitetsudfordringerne

Løsning og udgifter	A: Nyt børnehus og køb af Vildanden	B: Nyt børnehus og pavillon som genhusning	C: Tilbagekøb Vildanden + bygningen mod Svanekevej	D: Tilbagekøb Vildanden og udvidelse af Natur- og Skovbørnehaven
Anlæg	44,9 mio.	44,9 mio. kr.	28,95 mio.	33,67 mio. kr.
Drift	2,33 mio.	2,33 mio. kr.	2,52 mio.	2,4 mio. kr.
Børne-enheder	140	140	140	140
Estimat for genhusning		2,5 mio. kr.	2,5 mio. kr.	2,5 mio. kr.
Forventet tilbagekøbspris	Under 2,5 mio.			Under 2,5 mio.

Supplerende sagsfremstilling til ØKU 10.5.2023

Der er fra BSU fremsat et ønske om at få løsning C yderligere belyst ift. eksisterende sagsfremstilling, hvori det beskrives, at Vildanden samt den sammenhængende bygning ud mod Svanekevej tilbagekøbes.

Center for Ejendomme og Drift foreslår i sagen at byggeriet foretages sammenhængende, og der derfor skal medregnes omkostninger til genhusning.

BSU ønsker at få belyst, om det er muligt at bygge forskudt, således at der ikke foretages genhusning, men der bygges i lokalerne mod Svanekevej først, og derefter omvendt, således at børnene kan blive på adressen under byggeriet.

Ejendomsservice har genvurderet og fastholder, at det i dette tilfælde er u hensigtsmæssigt, ikke at genhuse. Bygningerne er sammenhængende, og alle installationer skal berøres i samme arbejds gang, og der skal være adgang til at frakoble dele af bygningen, uden at de indvirker på driften andre steder i bygningen.

Det vurderes, at være meget vanskeligt, idet el, vand, varme, ventilation hænger sammen, og især også ABAanlæg er vigtige at opretholde driften på. Afbrydes denne, skal der etableres manuel brandvagt på stedet.

Der skal udføres varmt arbejde på bygningens flade tage, hvilket i sig selv udgør en brandfare.

Endeligt forventes det at skolegården skal udlægges som byggeplads, og da det er en forholdsvis stor byggesag, forventes hele skolegården at blive inddraget. Det vil medføre udfordringer i vuggestuebørnenes sovesituation.

Derudover er alle 4 løsningsforslag opdateret mht. driftstal, idet der var fejl i de på sagen vedhæftede bilag. Der vedhæftes bilag med de rette tal.

Ny supplerende sagsfremstilling og/eller administrativ tilføjelse til BSU 29.08.2023 og NMPU 30.08.2023

Der er fra Økonomi- og Klimaudvalget og kommunalbestyrelsen i maj måned 2023 fremsat et ønske om, at genhusningsmuligheder og/eller opførelse af nyt børnehus ved Signalhuset og genhusning i Natur- og Skovbørnehuset undersøges nærmere, og at sagen derefter sendes til fornyet fagudvalgsbehandling.

Center for Børn og Familie og Center for Ejendomme og Drift belyser tillige yderligere to nye scenarier, som omfatter 1) køb og istandsættelse af Vildanden på den tidligere Østre Skole og køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, eller 2) Kun køb og istandsættelse af Vildanden.

Alle fire nye scenarier beskrives nedenfor. Det skal bemærkes, at de fire oprindelige løsningsforslag også er opdaterede, idet der var fejl i anlægsforslagene. De reviderede anlægsforslag A-D er bilagt sagen.

Helt til sidst i dagsordenspunktet er der en oversigt, som giver et samlet overblik over nøgletal og økonomi for alle otte scenarier.

Opførelse af et nyt børnehus/tilbygning til Signalhuset – to nye scenarier

Forslag S1) Opførelse af nyt børnehus ved Signalhuset, samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden.

Forslag S2) Opførelse af tilbygning til Signalhuset, samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden.

Opførelse af et nyt børnehus på grunden ved Signalhuset til 140 børneenheder vil være problematisk, idet hele Østre Skole inkl. ”Sporteren” er frasolgt, og der pt. er en igangværende udstykningssag. Dette medfører, at det grundstykke der rummer det eksisterende Signalhus er for lille til også at rumme et fuldt nybygget børnehus. Bebyggelsesprocenten vil ikke blive overskredet, men der vil ikke være plads til en legeplads til Signalhusets børn, og børn fra det nybyggede børnehus. På billede 1 er det forventede omfang af et nyt børnehus til 140 børneenheder vist, og på billede 2 er det forventede omfang af en tilbygning til 70 børneenheder vist. Begge forslag efterlader ikke areal nok til legeplads.

Herudover skal der skabes plads til parkeringspladser dedikeret til en nyopført bygning. Det anses ikke for at være muligt, at etablere disse i nærområdet.

Prisen for et nyt børnehus eller tilbygning på den eksisterende grund ændrer sig ikke på det nuværende beregnings- og vidensniveau, og fastholdes til ca. 44,9 mio. kr. og ca. halvdelen 22,5 mio. kr. for en tilbygning til 70 børneenheder.

Genhusning i pavilloner ved Natur- og Skovbørnehuset mens der bygges ved Signalhuset er i begge forslag beregnet til at udgøre ca. 1,8 mio. kr.

Opføres der et helt nyt børnehus på grunden, vil byggepladsen muligvis kunne afskærmes fra Signalhuset børn, således at genhusning ikke er nødvendig. Men for en sikkerheds skyld er der budgetteret med udgifter til pavillonleje.

Det er administrationens vurdering, at hvis der skal bygges ved det eksisterende Signalhus, så skal udstykningssagen revurderes, og kommunen skal tilbagekøbe et ikke prissat areal, som dækker behovet for nybyggeri.

Se anlægsforslag i bilag ”Forslag S1” og ”Forslag S2”

Billede 1 - Eksempel på bygningsomfang af et nyt børnehus til ca. 140 børneenheder ved Signalhuset.

Billede 2 - Eksempel på bygningsomfang af en tilbygning til ca. 70 børneenheder ved Signalhuset.

Forslag fra Center for Børn og Familie (CBF) om yderligere to scenarier

Forslag CBF1) Køb og istandsættelse af Vildanden og køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden.

Forslag CBF2) Køb og renovering af Vildanden, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden.

Baggrund

Kommunens økonomiske situation og en række usikkerheder om kapacitetsudfordringerne gør, at Dagtilbud har vurderet alternative løsninger på kapacitetsudfordringerne. Usikkerhederne om kapacitetsudfordringerne består af følgende forhold.

1. I hvilket omfang vil dagplejen kunne bidrage til at løse opgaven med kapacitetsudfordringer i Rønne
2. BO42 har planer om etablering af en ny integreret institution. Hvilke muligheder giver dette for at løse kapacitetsudfordringerne?
3. Befolkningsprognosen kan ændre sig grundet etablering af energiø, hvorved der kan være usikkerhed om fra- og tilflytningen af børnefamilier til Bornholm.

Dagtilbud vil af den grund undersøge, om en alternativ fleksibel løsning vil kunne løse kapacitetsudfordringerne samtidig med, at der tages højde for en fleksibilitet, hvor usikkerheder gør, at man kan justere kapaciteten i forhold til ovenstående eksterne faktorer.

Forslaget fra CBF fastholder 1) et køb og istandsættelse af Vildanden og supplerende køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, eller 2) kun køb og istandsættelse af Vildanden.

I begge forslag er det kun Vildanden, der istandsættes.

Den grundlæggende tanke er, at Vildanden allerede er i drift og vil kunne gøres permanent for lavere etablerings- og driftsudgifter sammenholdt med udgiften til nybyggeri. En permanent -gørelse håndterer tillige kapacitetsudfordringerne i Rønne frem til 2028.

Der opnås naturligvis ikke samme bygningsstandard, som i en ny institution og der vil fortsat være behov for etablering af nogle minimumsfaciliteter i Vildanden.

Center for Ejendomme og Drift (CED) vurderer, at under udførelse af både forslag CBF1 og CBF2 vil det være nødvendigt med genhusning i byggeperioden. En genhusning koster ca. 2,2 mio. kr. for pavilloner, fx opstillet ved Natur- og Skovbørnehuset.

Køb af Vildanden og halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej er indarbejdet i det samlede anlægsbudget, og vil skulle forhandles med sælger, hvis det bliver aktuelt.

Drifts- og etableringsudgifter

Begge forslag kræver, at Vildanden tilbagekøbes og permanentgøres på almindelige økonomiske vilkår som et nyt børnehus (som i anlæggsforslag A-D). Dette medfører driftsudgifter til lederløn, grundtilskud og ”pengene følger barnet”.

Desuden er der udgifter til tomgangsdrift når byggeriet er færdigt ved forslag CBF1. ”Tomgangsudgifterne” omfatter bygningen mod Svanekevej.

Derudover skal følgende renoveres/etableres/anskaffes (anlægsudgifter):

- Krybberum
- Legeplads, opdelt i vuggestue og børnehave
- Toilet- og pusleforhold (Udendørstoiletter genetableres)
- Personalerum
- Personalegarderobe
- Depotrum (i kælder)
- Adgang til kælder for læringsaktiviteter
- Etablering af produktionskøkken til fremtidigt ”tilvalg af madordning”
- Driftsmaterialer (krybber, køkkengrej/-udstyr, dyner, legetøj mv.)
- Parkering

Forslag CBF1) Køb og istandsættelse af Vildanden og køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden.

Dette forslag er en fleksibel løsning med ”sikkerhedsnet” for kapacitetsudfordringerne. Dette forslag vil minimere omkostningerne ved etablering, og være en mere fremtidssikret løsning, såfremt der ikke findes brugbare alternative løsninger. Dette forslag vil også sikre, at forældre og børn oplever en tryghed i at blive i institutionen, samtidig med at rammerne udvikles til et fornuftigt dagtilbudsniveau med legeplads og toiletforhold. Dette forslag medfører, at Rønne som område ikke forventes at mangle dagtilbudspladser indtil juni 2028, hvor der samtidig skabes mulighed for at udvide børnehuset og dermed løse kapacitetsudfordringerne indtil 2031.

I forslag CBF1 købes den del af Østre Skole, der vedrører hele Andreas Riis Vej (Vildanden) og halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej. Men bygningen ud mod Svanekevej istandsættes ikke.

Vildanden er pt. etableret som en midlertidig institution. En permanent brug af Vildanden kræver en bygningsmæssig renovering.

Den eksisterende del Vildanden tages i brug hurtigst muligt efter ombygningen. Kapacitetsbehovet vurderes løbende i forhold til om der er behov for at tage resten af bygningen ud mod Svanekevej i brug. Såfremt resten af bygningen ikke tages i brug som et børnehus, kan denne benyttes af andre. Dette gør, at bygningen ud mod Svanekevej vil henstå i tomgang indtil eventuel ibrugtagning.

Ejendomsservice har beregnet omkostningerne til istandsættelse for Vildanden i forhold til de to alternative forslag fra CBF. Omkostningerne løber op i ca. 10,4 mio. kr. for istandsættelse af Vildanden. Hertil kommer en udgift til køb af de to bygninger.

I begge forslag CBF1 og CBF2 vil genhusning være nødvendig, hvorfor der skal budgetteres med ca. 2,2 mio. kr. til en pavillonløsning. Se anlægforslag i bilag ”Forslag CBF1”.

Forslag CBF2) Køb og renovering af Vildanden, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden.

Dette forslag er uden ”sikkerhedsnet” for kommende kapacitetsudfordringer. Dermed er dette forslag forventeligt afhængig af, at der etableres yderligere kapacitet i Rønne i 2028. Mindreudgiften til renovering fremkommer ved at minimere udgifter til ombygning, og reducere i den overordnede kvalitet af bygningen.

Forslaget medfører, at Rønne som område ikke forventes at mangle dagtilbudspladser indtil 2028. Der vil dog løbende skulle vurderes løsningsmuligheder på at udvide kapacitetsbehovet efter 2028.

I forslag CBF2 købes udelukkende den eksisterende del af Vildanden tilbage og legepladsen flyttes til den bagerste del af den eksisterende skolegård.

Da Vildanden er etableret som en midlertidig institution, er en renovering nødvendig for at børnehuset efterfølgende kan tages i brug permanent.

Anlægsomkostningerne i forslag CBF2 udgør ca. 10,4 mio. kr. ligesom i forslag CBF1. Se anlægsforslag i bilag ”Forslag CBF2”. Hertil kommer en udgift til køb af Vildanden.

Bemærkninger fra Ejendomsservice til forslagene fra CBF

Center for Ejendomme og Drift, Ejendomsservice har genvurderet problemstillingen og fastholder, at der skal medregnes omkostninger til genhusning, idet det er uhensigtsmæssigt ikke at genhuse under istandsættelse af Vildanden. Bygningerne er sammenhængende, og alle installationer skal berøres i samme arbejdsgang, og der skal være adgang til at frakoble dele af bygningen uden at de indvirker på driften andre steder i bygningen.

Dette arbejde vurderes til at være meget vanskeligt, idet el, vand, varme og ventilation hænger sammen, og især også ABAanlæg er vigtige at opretholde driften på. Afbrydes denne, skal der etableres manuel brandvagt på stedet.

Der skal udføres varmt arbejde på bygningens flade tage, hvilket i sig selv udgør en brandfare.

Endeligt forventes det, at skolegården skal udlægges som byggeplads, og da det er en forholdsvis stor byggesag, forventes hele skolegården at blive inddraget. Dette vil medføre, at det ikke længere er muligt for vuggestuebørnene, at sove på matriklen.

Alternativ genhusning

CBF har undersøgt muligheden for genhusning af Vildandens børn i andre børnehuse.

Det vil ikke kunne lade sig gøre, at genhuse samtlige børn i et enkelt børnehus, men ved at fordele børnene fra Vildanden ud på forskellige børnehuse på tværs af Bornholm, vil det kunne lade sig gøre rent fysisk.

Der er på nuværende tidspunkt indmeldt 31 børn i Vildanden. Dette tal vil stige gradvist frem til ombygningen. Der er pt. for stor usikkerhed til at kunne fastslå det præcise antal børn, som forventes indskrevet i 2025 og 2026, og som således vil have behov for genhusning.

Grundet kapacitetsudfordringerne i Rønne som helhed (Skema 5, fra kapacitetsanalysen), vil genhusningen skulle ske i børnehuse ude på øen.

Skema 5 Over- og underskudskapacitet i juni måned i årene 2022-2030 for Rønne

Rønne	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Rønne	-9	-23	-46	-56	-62	-78	-94	-108	-120

Forventede institutioner, der kan indskrive børn fra Vildanden i 2025 og 2026, er børnehuse i Hasle, Klemensker, Allinge, Svaneke, Gudhjem og Østermarie. På nuværende tidspunkt kan det ikke vurderes, præcis hvor mange børn fra Vildanden, der vil kunne rummes i de enkelte institutioner.

Samlet overblik over scenarierne

Nøgletal og økonomi for de otte forslag fremgår af nedenstående oversigt.

De fire oprindelige forslag (A-D):

A) Opførelse af nyt børnehus i Rønne Syd og tilbagekøb af Vildanden til genhusning i byggeperioden

B) Opførelse af nyt børnehus i Rønne Syd, samt leje af pavilloner til genhusning i byggeperioden

C) Køb og istandsættelse af både Vildanden og halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden

D) Køb og istandsættelse af Vildanden og udvidelse af Natur- og Skovbørnehuset – uden genhusning

De fire nye forslag (S1, S2, CBF1 og CBF2):

S1) Opførelse af nyt børnehus ved Signalhuset, samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden

S2) Opførelse af tilbygning til Signalhuset, samt leje af pavilloner til genhusning placeret ved Natur- og Skovbørnehuset i byggeperioden

CBF1) Køb og istandsættelse af Vildanden og køb af halvdelen af bygningen ud mod Svanekevej, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden

CBF2) Køb og renovering af Vildanden, samt leje af pavilloner til genhusning i renoveringsperioden

Det skal bemærkes, at driftstallene er udtryk for den årlige udgift når tilbuddene er fuldt etableret.

	SCENARIER							
	A	B	C	D	S1	S2	CBF1	CBF2
Antal børneenheder	140	140	140	140	140	70	68	68
Leje af pavilloner til genhusning		x	x		x	x	x	x
Køb af bygning(er)	x		x	x			x	x
Beløb i 1.000 kr.	A	B	C	D	S1	S2	CBF1	CBF2
Anlæg, byggeri (og køb af bygn.)	46.903	44.903	33.449	35.667	44.903	22.452	14.900	12.400
Drift dagtilbud	1.012	1.012	1.024	1.020	1.012	147	1.020	1.020
Bygningsdrift	1.320	1.320	1.500	1.405	1.320	1.320	1.285	1.285
Leje af pavilloner til genhusning	0	0	0	0	0	0	0	0
Tomgangsdrift	60	0	0	0	0	0	80	0
Drift i alt	2.392	2.332	2.524	2.425	2.332	1.467	2.385	2.305

Punkt 9: Supplerende høringssvar forud for miljøvurdering af landanlæg til Energiø Bornholm

22/28105

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Som led i det samlede program for Energiø Bornholm har Energinet anmodet Miljøstyrelsen om at igangsætte en miljøvurderingsproces for etablering af omformerstationer samt nedgravning af kabler på Bornholm og Sjælland. På baggrund af 1. offentlige høring samt tekniske præciseringer har Energinet ændret dele af det konkrete projekt. Miljøstyrelsen har derfor sendt ændringerne i en supplerende høring forud for miljøvurderingen af projektet.

Ændringerne vedrører hovedsageligt placeringen af stationen på Sjælland. På Bornholm er undersøgelsesområdet for landanlægget blevet indsnævret. Hertil reduceres kabelforbindelsen til Sjælland til ét system, og der tilføjes en opkobling af stationen til det bornholmske elnet.

Administrationen vurderer ikke, at ændringerne i sig selv giver anledning til at justere eller supplere det svar, som regionskommunen afgav i forbindelse med den 1. høring for så vidt angår de konkrete bemærkninger til miljøvurderingen. I det supplerende høringssvar, som er afgivet med forbehold for kommunalbestyrelsens godkendelse, henvises der derfor til de faglige opmærksomhedspunkter, som regionskommunen har fremsendt til Miljøstyrelsen.

Der skal tages stilling til, om det supplerende høringssvar fra Bornholms regionskommune kan godkendes, hvorefter administrationen vil meddele Miljøstyrelsen, at forbeholdet kan fjernes.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- det supplerende høringssvar fra Bornholms Regionskommune godkendes.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Som led i det samlede program for Energiø Bornholm gennemfører Energinet projektet ”Transmissionsanlæg til opkobling af vindenergi”, som består af stations- og kabelanlæg ved Sose bugt på Bornholm og Køge bugt på Sjælland samt søkabler, der forbinder de to anlæg. Energinet er bygherre for projektet og Miljøstyrelsen er myndighed for miljøvurderingen heraf.

Forud for miljøvurdering skal bygherre udarbejde en miljøkonsekvensrapport, som belyser de miljømæssige konsekvenser af projektet. I perioden fra 7. november til 5. december 2022 blev der af Miljøstyrelsen gennemført en første offentlig høring i forbindelse med, at der blev indkaldt idéer og forslag til, hvad miljøkonsekvensrapporten skulle indeholde. Bornholms Regionskommunes høringssvar er bilagt. Opmærksomhedspunkterne i svaret omhandler bl.a. grundvand, afvanding, spildevand, vandløb, natur og landskab samt vej og landbrug.

På baggrund af høringssvar, borgermøder samt yderligere detailprojektering har Energinet foretaget en række tilpasninger af planen for energiøens landanlæg, som Miljøstyrelsen efterfølgende har valgt at sende i en supplerende høring fra den 8. til 25. juni 2023.

Der henvises til bilag for en oversigt over offentlighedsfaserne i det samlede program for Energiø Bornholm. Nærværende høring indgår i sporet ”Miljø på land” mellem 1. og 2. høring.

Tilpasning af planen for stations- og kabelanlæg på Bornholm

Ændringerne af samlede projektet består overordnet set af en:

- indsnævring af de udpegede områder, hvor omformerstationerne skal placeres
- reduktion af kabelforbindelse fra Bornholm til Sjælland til ét system (kabelbundet)
- ændring af placeringen af station og ilandsføring af kabelsystem på Sjælland
- tilpasning og præcisering af station og ilandsføring af kabelsystem på Bornholm

På Bornholm dækker ”tilpasning og præcisering” bl.a. over, at det udpegede område til omformerstation og kabler på land bliver indsnævret til fem ”ruter” (se kort nedenfor).

Område til landanlæg

Kilde: Energinet.dk

Grøn farve = Område der undersøges til nedgravning af kabler

Rød farve = Område der undersøges til højspændingsstation (Den sorte streg i det røde område angiver Energinets konkrete forslag til placering af højspændingsstation)

Derudover bliver kabelforbindelsen fra Bornholm til Sjælland som skrevet ovenfor reduceret til ét system, og stationen får tilføjet et vekselstrømsanlæg til en mulig fremtidig opkobling til det bornholmske elnet. Energinet præsenterede forslaget til den nærmere placering af stationen i marts 2022, men de øvrige tilpasninger er nye tilføjelser til den bornholmske del af projekt.

De fem ”kabelruter”, som Energinet har udpeget, skal undersøges som led i miljøvurderingen. Energinet oplyser, at de to ”ruter” øst for anlægget er tiltænkt kabler, der skal føre strømmen fra havvindmølleparkerne ind til stationen. Kabelsystemet, som skal forbinde stationen på Bornholm til stationen på Sjælland, skal efter planen graves ned i én af de tre vestlige ”ruter”. Kabelforbindelsen til Tyskland er et selvstændigt projekt med egen miljøvurdering, hvorfor der af materialet til nærværende høring ikke fremgår yderligere oplysninger om forbindelsen.

Det samlede høringsmateriale kan læses på Miljøstyrelses hjemmeside (se også bilag), ligesom Energinet også har beskrevet de øvrige tilpasninger af projektet på deres hjemmeside.

Supplerende høringssvar fra Bornholms regionskommune

Det supplerende høringssvar fra Bornholms Regionskommune er vedlagt som bilag. Grundet den korte høringsfrist er svaret afgivet med forbehold for kommunalbestyrelsens godkendelse, jf. afsnittet om høringssvar i regionskommunens kompetenceplan på de tekniske områder.

Administrationen vurderer ikke, at de ændringer, der er sendt i høring, i sig selv giver anledning til at justere eller supplere det høringssvar, som blev afgivet i forbindelse med den 1. høring for så vidt angår de konkrete bemærkninger til miljøvurderingen. I det supplerende svar henvises der derfor til de faglige opmærksomhedspunkter, som allerede er fremsendt.

Administrationen hæfter sig dog bl.a. ved, at de fravalgte alternativer til placeringen af stationen på Bornholm, som er fremkommet i forbindelse med den 1. høring, nu vil indgå i bygherres miljøkonsekvensrapport, så det bliver muligt at sammenligne miljøpåvirkningerne. Hertil ses der positivt på, at anlægget til fremtidig opkobling af Bornholms elnet medtages.

I tillæg til genbekræftelsen af de miljømæssige opmærksomhedspunkter i det oprindelige høringssvar følger dog en opfordring til, at det i miljøkonsekvensrapporten står udførligt beskrevet, hvad de udpegede arealer skal bruges til og hvilke beslutninger, der udestår.

Ud over det supplerende høringssvar har høringsmaterialet givet anledning til en opfølgende dialog med Energinet om bl.a. nedgravning af kabler mv., som også er blevet kommunikeret på energiobronholm.dk. Det bemærkes hertil, at øvrige hensyn for så vidt angår placeringen og etableringen af omformerstation mv. vil blive adresseret i lokalplanen for landanlægget.

Efter aftale med Miljøstyrelsen meddeles det umiddelbart efter kommunalbestyrelsesmødet, om høringssvaret er godkendt, eller om der i den politiske behandling er tilgået justeringer.

Økonomiske konsekvenser

-

Bilag

Oversigt over foreløbige offentlighedsfaser i Energiø Bornholm

Supplerende idehøring: Transmissionsanlæg til opkobling af vindenergi ved Bornholm

Første høringssvar - miljøvurdering af stations- og kabelanlæg

Supplerende høringssvar - miljøvurderingen af stations- og kabelanlæg

Punkt 10: Overdragelse af projektejerskab af handelsplatform for lokale fødevarer

23/14514

Politisk sagsgang

Erhvervs-, Bolig- og Beskæftigelsesudvalget orienteres
Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller
Økonomi- og Klimaudvalget indstiller
Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Kommunalbestyrelsen har bevilget 632.000 kr. til udvikling af en handelsplatform for lokale fødevarer til Bornholms Landbrug og Fødevarer. Bornholms Landbrug og Fødevarer anmoder om, at projektejerskabet overgår til Gourmet Bornholm.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- projektejerskabet vedr. etablering af digital handelsplatform for lokale fødevarer overgår til Gourmet Bornholm ved et nyt tilsagn

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Anbefales.

Sagsfremstilling

Kommunalbestyrelsen besluttede i oktober 2022 at bevilge 632.000 kr. til Bornholms Landbrug og Fødevarer til udvikling af en fødevarerhandelsplatform for lokale fødevarer. Bornholms Landbrug og Fødevarer har forbrugt 93.000 kr. af bevillingen og gennemført en række aktiviteter i projektet i tæt samarbejde med Gourmet Bornholm. Bornholms Landbrug og Fødevarer anmoder om projektoverdragelse, fordi det reelle fremtidige forretningsområde for Bornholms Digitale Fødevarerplatform ligger mere indenfor Gourmet Bornholms område og da Bornholms Landbrug og Fødevarers projektleder er stoppet. En overdragelse kræver et nyt tilsagn til Gourmet Bornholm. Gourmet Bornholm vil overtage projektets forpligtelser.

På baggrund af projektets dialog med brugergrupper, producenter, logistikvirksomheder og spisesteder har Gourmet Bornholm valgt, at projektet bør fokusere på professionelle aftagere, som restauranter og storkøkkener. Projektet har desuden afdækket, at platformen kan komme i konkurrence med en privat virksomhed på sigt i forhold til afsætning til private, hvilket også gør det nødvendigt at fokusere projektet på professionelle aftagere af hensyn til statsstøttereglerne.

Bornholms Landbrug og Fødevarers anmodning og Gourmet Bornholm nye budget er vedlagt.

Økonomiske konsekvenser

Ingen

Bilag

Thomas Bay Jensen (BLF) - Status på den Digitale Fødevarerplatform og anmodning om projektoverdragelse

Mikkel Bach-Jensen - Den Digitale Fødevarerplatform, status og nyt budget

Punkt 11: Beslutning om forslag til kommuneplantillæg for store butikker i Rønne

23/13520

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget indstiller

Økonomi- og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

Økonomi, Erhvervs- og Planudvalget besluttede i 2020 at indkalde ideer og forslag fra offentligheden med henblik på at udlægge et aflastningsområde til store udvalgswarebutikker i Rønne uden for bymidten.

I april 2021 blev udvalget orienteret om høringssvarene fra indkaldelsen, samt at administrationen fandt det hensigtsmæssigt at afvente konkrete projektanmodninger, før udarbejdelsen af et forslag til kommuneplantillæg igangsættes.

Nu har to butikskæder henvendt sig til Bornholms Regionskommune med hvert sit ønske om at bygge en ny stor udvalgswarebutik på grunde, som de ejer. De ny bygninger ønskes opført i størrelser på henholdsvis 1900 m² og 2600 m². Det er butikker i en størrelse og med et bygningskoncept i form af lukkede såkaldte boksbutikker, som ikke vil kunne indpasses i Rønnes bymidte.

En forudsætning for at butikkerne vil kunne blive etableret er, at kommunalbestyrelsen justerer kommuneplanens afsnit om detailhandel ved at udlægge et område for butikker, der er så store, at de ikke kan indpasses i bymidten.

Kommunalbestyrelsen kan beslutte, om man vil sende et forslag til justering af kommuneplanens afsnit om detailhandel i offentlig høring.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- a) kommunalbestyrelsen sender forslag til kommuneplantillæg nr. 28 for et aflastningsområde i Rønne (bilag 1) i offentlig høring i fire uger,
- b) rapporten ”Planlægning for store udvalgswarebutikker i Rønne – Konsekvensvurdering og redegørelse” vedlægges høringen som oplysningsgrundlag.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

a) Anbefales. Mikael Benzon og Helle Munk Ravnborg kan ikke medvirke, idet ØEPU's oprindelige beslutning om en minimumsstørrelse på 2500 m² ønskes opretholdt for derved ikke at underminere de igangværende indsatser for at skabe en levende bymidte i Rønne.

b) Anbefales.

Sagsfremstilling

To grundejere ønsker at opføre store butikker i Rønne

Bornholms Regionskommune er blevet kontaktet af to butikskæder, som hver især ønsker at opføre en stor udvalgswarebutik på arealer, som de ejer i erhvervsområdet omkring Åkirkebyvej og Industrivej i Rønne. Henvendelserne er beskrevet i bilag 2 og 3. Disse bilag er lukkede, da bygherrerne ikke ønsker, at byggeønskerne offentliggøres.

Begge butikker ønskes opført som såkaldte boksbutikker, der har en størrelse, der ikke kan indpasses i Rønnes bymidte.

Den ene butiksbygning (A) ønskes opført ved siden af Ilva i en størrelse på 1900 m². Den anden butiksbygning (B) ønskes opført ved siden af Jem & Fix i en størrelse på 2600 m². Placeringerne er vist på luftfotografiet nedenfor.

De to butiksprojekter er i strid med kommuneplanen

Bornholms Regionskommune har ikke umiddelbar mulighed for at imødekomme de to byggeønsker. Begge byggegrunde er beliggende inden for det område, som i kommuneplanens lovbestemte detailhandelsstruktur er udpeget som et område for butikker, der alene forhandler særligt pladskrævende varegrupper. Særlig pladskrævende varegrupper er i planloven defineret som grupper af varer, som i sig selv er store, eller som kræver store udstillingsarealer, som for eksempel biler, tømmer, byggematerialer, planter og havebrugsvare, møbler og køkkenelementer. Det samlede område, hvor sådanne butikker vil kunne etableres, er afgrænset med gul streg på luftfotografiet ovenfor.

Kommunalbestyrelsen har mulighed for at ændre kommuneplanen

Den nuværende kommuneplan muliggør ikke realisering af de to butiksprojekter på grund af begrænsningen om, at der kun må etableres butikker med særligt pladskrævende varegrupper. Denne begrænsning skyldes planlovens tidligere

regler om detailhandel. I 2017 blev planlovens detailhandelsregler imidlertid ændret, idet der blev tilføjet en ny bestemmelse, der giver kommunerne visse muligheder for at udlægge såkaldte aflastningsområder til butikker, der er så store, at de ikke umiddelbart kan placeres i bymidten. Udgangspunktet for loven er dog fortsat, at butikker som hovedregel skal placeres centralt i byerne, så der sikres levende bymidter.

Administrationen foreslår derfor, at området, som i dag er udlagt til særligt pladskrævende varegrupper vist på kortet, ændres til et aflastningsområde. Området vil således få mulighed for at imødekomme ansøgningerne, ligesom der gives videre rammer for, at området kan udvikle sig i fremtiden.

Indkaldelse af ideer og forslag i 2020 om aflastningsområde for store butikker i Rønne

Med baggrund i lovændringen i 2017 besluttede Økonomi, Erhvervs- og Planudvalget i 2020 at indkalde ideer og forslag fra offentligheden med henblik på at udnytte muligheden for at udlægge et aflastningsområde til store udvalgswarebutikker i Rønne uden for bymidten. Beslutningsreferatet kan ses som bilag 4.

Rapport om konsekvenserne ved et aflastningsområde til store butikker

Som grundlag for den offentlige debat i 2020 forelå rapporten ”*Planlægning for store udvalgswarebutikker i Rønne – Konsekvensvurdering og redegørelse*” (bilag 5). Rapporten opfylder de redegørelseskrav, som planloven kræver, hvis kommunalbestyrelsen ønsker at ændre det hidtidige område for butikker der forhandler særligt pladskrævende varegrupper, til i stedet at være et aflastningsområde for butikker, der er så store, at de ikke kan indpasses i bymidten.

Af rapporten fremgår det, at der er fordele og ulemper ved planlægningen for et nyt aflastningsområde i Rønne, jf. følgende citater fra rapporten:

- *Et aflastningsområde vil åbne op for nye muligheder for vækst og udvikling af Rønnes detailhandel. Et aflastningsområde kan skabe rum til store udvalgswarebutikker og butikskæder, der ikke findes på Bornholm i dag. Derved kan flere borgere ansføres til at købe deres varer i fysiske butikker frem for i netbutikker. Flere af de kendte butikskæder inden for boligudstyr, elektronik, biludstyr mv. efterspørger placeringer ved det overordnede vejnet, da de er afhængige af synlighed og forbikørende trafik.*
- *Planlægningen for ny detailhandel på kanten af byen vil få konsekvenser for det eksisterende handelsliv. En del af omsætningen i aflastningsområdet vil blive hentet fra butikkerne ved rundkørslen Åkirkebyvej-Zahrtmannsvej-Almindingsvej og Vibegårdscentret – to områder, der i praksis allerede nu fungerer som aflastningsområder. En anden del af omsætningen vil blive hentet fra butikkerne i Rønne bymidte. Selvom nye butikker inden for 'boksbutik-segmentet' vil adskille sig fra de fortrinsvist mindre butikker i bymidten, vil der alligevel være et vist overlap i varesortimentet og dermed en vis konkurrence.*

Høringssvarene

Rønne Handelsstandsforening sendte som høringssvar tre artikler fra Bornholms Tidende fra den 29. februar 2020. I de tre artikler har foreningen formuleret sine synspunkter om sagen. Artiklerne kan ses som bilag 6 og 7. Foreningen byder store udvalgswarebutikker velkommen, men ønsker, at der bliver fastsat en mindstestørrelse på fx 2500 m² for de butikker, som tillades etableret i aflastningsområdet. Hensigten med ønsket om en nedre grænse for butiksstørrelser i aflastningsområdet er at sikre, at bymidten fortsat er et sammenhængende handelscentrum, hvor de mindre udvalgswarebutikker i fællesskab skaber et godt og hyggeligt by- og handelsliv.

Herudover modtog BRK et enkelt andet høringssvar, som kom fra en potentiel bygherre til en butik i det foreslåede aflastningsområde. Den pågældende butikskæde ønskede, at der gives mulighed for butikker med en nedre grænse på 2200 m².

Igangsætning af planlægning for aflastningsområdet har afventet konkrete projekter

I april 2021 blev Økonomi-, Erhvervs- og Planudvalget orienteret om høringssvarene. Administrationen oplyste samtidigt, at det er hensigten at afvente konkrete anmodninger om planlægning fra bygherrer, før der fremlægges en sag om kommuneplanlægning til politisk behandling.

De to aktuelle butiksprojekter giver nu anledning til, at kommunalbestyrelsen kan træffe beslutning om at sende et forslag til kommuneplantillæg i offentlig høring jf. beskrivelsen ovenfor.

Grundlag for ændring af området til et aflastningsområde

Området, som var beskrevet i den offentlige høring og i detailhandelsredegørelsen, er et traditionelt erhvervsområde der gennemskæres af Åkirkebyvej. Området rummer både en del utidssvarende bygninger og en del ubebyggede arealer, der har mulighed for en mere intensiv anvendelse. Området har potentiale til byomdannelse for nye bymæssige funktioner, der vil kunne revitalisere området, herunder fx boksbutikker. Hvis der skal kunne etableres flere boksbutikker i området, forudsætter det dog, at kommunalbestyrelsen ændrer områdets status til at være et såkaldt aflastningsområde for store butikker, der ikke kan indpasse i bymidten.

Hvis området bliver udlagt som aflastningsområde øges muligheden for, at markeds kræfterne vil bidrage til en fornyelse af området. (Markeds kræfterne er forholdet mellem udbud og efterspørgsel.) En sådan udvikling vil kunne støtte de eksisterende erhvervs virksomheders økonomiske muligheder for udflytning til mere tidssvarende erhvervsområder i den østlige udkant af Rønne. Inden for det udpegede område findes både privatejede ejendomme og ejendomme ejet af kommunale selskaber, som har potentiale til byomdannelse og nye bymæssige funktioner.

Indhold i forslag til kommuneplantillæg nr. 28

Hvis kommunalbestyrelsen beslutter, at sende et forslag til aflastningsområde i offentlig høring, foreslår administrationen, at aflastningsområdet bliver forbeholdt udvalgs varebutikker på minimum 1500 m² og maks. 5000 m², og som ikke har beklædning som det overvejende vareudbud. Herved sikres det, at tøjbutikker og andre mindre udvalgs varebutikker fortsat skal lokaliseres i Rønnes bymidte, hvor en tæthed af sådanne butikker skaber både synergi mellem de enkelte butikker og samtidigt understøtter et levende miljø i de centrale dele af Rønnes bymidte.

Det skal bemærkes, at der i forbindelse med indkaldelsen af ideer og forslag i 2020 var foreslået en generel minimumsstørrelse på 2500 m² for alle typer af udvalgs varebutikker i aflastningsområdet. Nå administrationen nu foreslår, at minimumsstørrelsen fastlægges til 1500 m², skyldes det, at der er muligt at sondre mellem butikstyper. Herved vil det kunne sikres, at tøjbutikker, der er vigtige for at opretholde en levende bymidte, ikke lokaliseres i aflastningsområdet (jf. Rønne Handelsstandsforenings høringssvar i bilag 6 til dette dagsordenspunkt). Til gengæld vil en minimumsstørrelse på 1500 m² gøre det lettere for butikker, der forhandler udstyr til hus, have og bil, og som i kraft af sin størrelse ikke kan indpasses i bymidten, at kunne etablere sig i Rønne. Til sammenligning kan det oplyses, at Jem & Fix-butikken er på knap 1500 m² overdækket butiksareal.

Planloven foreskriver, at der skal fastsættes en ramme for hvor meget nyt butiksareal, der må bygges i et aflastningsområde. Administrationen foreslår, at kommuneplantillæg nr. 28 sætter en ramme på maks. 8.000 m² nyt butiksareal. Dette svarer til beskrivelsen i analyserapporten og er i overensstemmelse med oplægget i indkaldelsen af ideer og forslag i 2020.

Allerede planlagte arealer for ny butikker i Rønne

Administrationen kan som baggrund oplyse, at der allerede eksisterer plangrundlag, som gør følgende butiksbyggerier mulige.

Vibegårdscentret kan udvides med en butik med et areal på op til 1500 m² på et ubebygget areal for enden af centrets parkeringsplads. Lokalplanen for arealet blev vedtaget i 2022. Området har status som et aflastningsområde for etablering af en butik, der på grund af sin størrelse ikke kan indpasses i bymidten.

Lokalplanen for Snellemark Centret, som er fra 1990, omfatter det areal med små byhuse, der er beliggende mellem butikscentret og Snellemark. Lokalplanen giver mulighed for, at de små huse langs med Snellemark kan nedrives og erstattes af butiksbyggeri. Ejerne af Snellemark Centret har gennem en årrække opkøbt samtlige disse ejendomme med

henblik på en mulig udvidelse af Snellemark Centret. Hvis centret udvides ud til Snellemark med en bygning i to etager, vil der her kunne etableres op til nyt 3000 m2 butiksareal fx til brug for mindre udvalgswarebutikker.

Lokalplanlægning for de to store butikker vil ikke være påkrævet

Det er administrationens vurdering, at både butiksprojekt A og butiksprojekt B vil kunne behandles som almindelige byggesager uden krav om tilvejebringelse af lokalplan. Denne vurdering er dog under forudsætning af, at det område, som de ønskes opført i, bliver udlagt i kommuneplanen som et aflastningsområde for store butikker, der ikke kan indpasses i bymidten.

Administrationens vurdering har baggrund i, at rapporten ”Planlægning for store udvalgswarebutikker i Rønne – Konsekvensvurdering og redegørelse” skal indgå som oplysningsmateriale i den offentlige høring af forslaget til ændring af kommuneplanen. Offentligheden vil derved blive gjort bekendt med konsekvenserne af planlægningen og dermed have et oplyst grundlag for at kunne deltage i debatten og påvirke planlægningen, inden kommunalbestyrelsen træffer endelig beslutning i sagen.

For A (arealet ved Jysk) gælder, at det er reguleret af en lokalplan fra 2007, der tillader etablering af udvalgswarebutikker, dog med den begrænsning, at det kun er butikker, der alene sælger særligt pladskrævende varegrupper. Hvis området udlægges i kommuneplanen som et aflastningsområde, vil kommunen have kompetence til at dispensere fra lokalplanen til den ønskede butik, som forudsætter opførelse af en ny bygning på 1900 m2. Da dispensationen ikke er i strid med lokalplanens principper, udløser projektet ikke krav om tilvejebringelse af en ny lokalplan.

For B (arealet ved Jem & Fix) gælder, at det ikke er omfattet af nogen lokalplan, men kun af kommuneplanen. Da det er vurderet, at området er et område, der er præget af store udvalgswarebutikker Ilva, Thansen, Punkt1 og HTH Køkkener, en række bilforhandlere samt dagligvarebutikkerne Rema 1000 og Lidl, vil områdets fysiske og visuelle miljø ikke blive væsentligt påvirket af opførelsen af en butik på 2200 m2. Dermed udløser projektet ikke krav om tilvejebringelse af lokalplan.

Den videre proces

Kommunalbestyrelsen kan beslutte at sende et forslag til at ændre kommuneplanens detailhandelsstruktur i offentlig høring jf. beskrivelsen ovenfor. I den offentlige høring skal rapporten ”Planlægning for store udvalgswarebutikker i Rønne – Konsekvensvurdering og redegørelse” (bilag 5) indgå. Rapporten sikrer, -

- at en beslutning om udlæg af det foreslåede aflastningsområde sker på et oplyst grundlag,
- at offentligheden gøres bekendt med konsekvenserne af planlægningen og dermed har et oplyst grundlag for at kunne deltage i debatten og påvirke planlægningen, inden kommunalbestyrelsen træffer endelig beslutning i sagen.

Når høringen er overstået, vil kommunalbestyrelsen kunne beslutte, at kommuneplanen udlægger det nævnte område som et aflastningsområde for store butikker, der ikke kan indpasses i bymidten.

Herefter vil de to bygherrer kunne sende deres projekter frem til behandling som byggesager, der ikke forudsætter yderligere planlægning.

Økonomiske konsekvenser

Ingen

Bilag

Bilag 1 - Forslag til kommuneplantillæg nr. 28

Bilag 4 - Referat fra ØEPU februar 2020

Bilag 5 - Konsekvensvurdering og redegørelse vedr. aflastningsområde for store udvalgswarebutikker i Rønne

Bilag 6 - Rønne Handelsstandsforening svarer Søren Schow_Ha (e7999fd5)-2

Bilag 7 - Centrum har ikke brug for aflastning

Punkt 12: Etablering af flere lejemål iht. lov om boligforhold - Tilflytterboliger

23/10354

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø-, og Planudvalget indstiller

Erhvervs-, Bolig-, og Beskæftigelsesudvalget orienteres.

Økonomi-, og Klimaudvalget indstiller

Kommunalbestyrelsen beslutter

Resumé

I budgetaftalen for 2023 og overslagsår er det forudsat, at kommunen etablerer tilflytterboliger i henhold til Lov om boligforhold. Center for Ejendomme og drift (CED) har undersøgt muligheder herfor, inden for eksisterende ejendomsportefølje, hvilket der her orienteres om. Idet det ikke har været muligt at få etableret nye boliger til at hente den budgetlagte nettoindtægt i 2023 og 2024 beskrives endvidere de økonomiske konsekvenser heraf. Udvalget bedes tage stilling til, hvordan de økonomiske konsekvenser håndteres.

Indstilling

Direktøren indstiller, at Natur-, Miljø- og Planudvalget

- a) indstiller til kommunalbestyrelsen at uforbrugte anlægsmidler i 2023 benyttes til at opveje for manglende indtægter i 2023
- b) oversender forslag til budgetforhandlingerne den 4.-5. september om at reducere indtægten i 2024 og frem med 576.000 kr.

Direktøren indstiller

- sagen til orientering i Erhvervs-, Bolig-, og Beskæftigelsesudvalget.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Indstillingen anbefales.

Sagsfremstilling

Kommunalbestyrelsen forudsatte med budgetaftalen for 2023 og overslags år, at administrationen etablerer et antal boliger til brug for tilflyttere til Bornholm, og herigennem genererer en nettoindtægt på 200.000 kr. i 2023 og 600.000 kr. i de efterfølgende år. Forudsætningen er, at der skal etableres boliger til tilflyttere i kommunens eksisterende bygningsmasse. Til formålet er der afsat anlægsmidler på i alt 600.000 kr. fordelt over 2 år.

Eksisterende lejemål

Procedure for indgåelse af tilflytterlejemål

BRK har i henhold til ny lovgivning omkring etablering af tilflytterboliger, mulighed for at stille et antal boliger til rådighed for tilflyttere. Boliger skal i henhold til loven bebos af tilflyttere i en periode af minimum til 3 måneder, og maksimum 12 måneder. Udover dette, indgås lejemålet på vilkår fastsat i lejeloven.

For en tilflytter kan blive tildelt en bolig, skal vedkommende henvende sig i Borgerservice i Bornholms Regionskommune.

I praksis giver Ejendomsservice besked til Borgerservice om den ledige bolig. Borgerservice fremsender en formular som Ejendomsservice udfylder med boligoplysninger og sender retur.

Borgerservice fremsender oplysninger til de tilflyttere, som de vurderer boligen kan tilbydes til. Borgerservice har en periode på 14 dage til at se om der er nogen, der er interesserede i lejemålet. Herefter udlejer Ejendomsservice boligen på normale vilkår iht. lejeloven. Denne procedure er aftalt med henblik på at minimere tomgangsperioden.

Borgerservice er ansvarlige for at undersøge og sikre, at der reelt er tale om en tilflytter, der har behov for en bolig i en kortere periode. Borgerservice retter herefter henvendelse til boliggruppen i Ejendomsservice under Center for Ejendomme og Drift.

I indeværende år har Ejendomsservice fremsendt anmodning til Borgerservice/Tilflytterservice om udlejning af 2 boliger til tilflyttere.

Den første bolig returnerede en enkelt henvendelse, men blev herefter udlejet på normale vilkår. Den anden bolig indkom der 3 henvendelser på, hvor ingen ønskede alt leje den. Den udlejes nu på normale vilkår.

Borgerservice kan på grund af ferie pt. ikke svare på hvor mange henvendelser de modtager.

Tilflytterservice har i år indtil nu fået 287 henvendelser. Ud af de henvendelser meddeler 58, at de leder efter lejebolig.

Det dækker dog over mange forskellige situationer. Det kan både være folk der kontakter tilflytterservice og har brug for noget at bo i om en uge, og nogen der først regner med at flytte om et par år, men som allerede nu forestiller sig, at de gerne vil bo til leje.

Ud af de 58 henvendelser, har tilflytterservice sendt info om mindst en lejebolig til 39 personer. Tilflytterservice vurderer at 39 personer er et mere præcist tal for dem, der på kort bane leder efter lejebolig.

Eksisterende lejemål

Når alle kommunens lejemål sammentælles, udgør den eksisterende lejeboligmængde i alt 127 lejemål. Boliger der administreres i henhold til almenboligloven, er ikke indeholdt i nedenstående opsummering. Disse boliger er ikke mulige at udleje efter tilflytterboligloven.

Ud af de 127 lejemål, er visitationsretten til 33 boliger videregivet til et andet center, hvorfor de heller ikke kan benyttes til tilflytterboliger. CED oplever ikke tomgangsudgifter på disse 33 boliger, idet udgifter til overlap i udlejningen, dækkes af det center der har visitationsretten. Disse boliger holdes ude af puljen til tilflytterboliger.

Det efterlader i alt 94 udlejningsemner, som enten ligger isoleret som enkeltboliger, eller i en sammenhængende boligmasse.

BRK er ikke et boligselskab. Det betyder, at BRK derfor fortrinsvis skal leje boliger ud til bestemte socialt udsatte borgergrupper, der af forskellige årsager har svært ved at komme i betragtning til boligselskabernes boliger. Der for er det vigtigt at opretholde et vist antal ordinære lejemål. Nettoindtægten som er baseret på den maximale husleje der kan opnås på disse 127 lejeboliger, udgør årligt gennemsnitlig 842.000 kr. når alle drifts- og vedligeholdelsesudgifter er fratrukket.

Nettoindtægt på lejeboligerne er indarbejdet i kommunens budget.

Rækkemærkater	Sum af antal boliger	Sum af nettoindtægt (-) nettoudgift (+) (1.000 kr.)
Beboelsesejendomme, Allinge/Gudhjem	4	-1
Beboelsesejendomme, Nexø	24	-293

Beboelsesejendomme, Rønne/Hasle	69	-393
Center for Ældre	8	-67
Misbrugsafdelingen	20	-13
Psykiatri og handicap	5	-74
anden udlejning	36	-239
Beboelsesejendomme, Aakirkeby	30	-155
Hovedtotal	127	-842

Alle kommunens 94 ordinære lejemål vil kunne udlejes som tilflytterboliger, når de bliver ledige til genudlejning. Nuværende lejere kan i henhold til lejeloven ikke opsiges. CED vurderer at der i den samlede mængde på 127 kommunale lejeboliger, sker omkring 6 % udflytninger om året. Heraf er de fleste fra boliger, hvor misbrugsområdet har visitationsret. Der opstår derfor sjældent ledige boliger i de ordinære udlejningsemner. Da der således er lav udskiftning/raflytning og stort set ingen tomgangsudgifter, betyder at det beregnede nettobudget kan overholdes.

Der er kun økonomisk tab på boliger, der afventer afklaring i forhold til om de fx skal sælges eller anvendes til andet formål, fordi de ikke genudlejes.

Ovenstående opsummering taget i betragtning, ligeledes begrundet i at huslejen allerede er fastsat til det opnåelige maksimumsbeløb, vil det ikke være muligt at øge indtjeningen på den eksisterende boligudlejningsmasse, og CED vurderer at det ikke vil være muligt at levere den vedtagne indtægt på 600.000 kr. herigennem.

Etablering af nye lejemål

Kommunen kan vælge at etablere flere nye lejemål, hvis formålet er at tiltrække tilflyttere, og kortvarig udlejning står i rimeligt formål med den kommunale interesse for tilflytning.

Det fremgår af lov om boligforhold § 58a, stk. 1, 2. pkt., at udlejningens omfang skal stå i rimeligt forhold til den kommunale interesse i at tiltrække tilflyttere. I bemærkningerne til bestemmelsen er det forudsat, at en kommune højst kan have 1 bosætningshus pr. 1000 indbyggere. Jo højere indbyggertal den enkelte kommune har, jo højere krav stilles der til den kommunale interesse i at tiltrække borgere

Idet der stort set ikke er udskiftning i de 127 eksisterende boliger, må der derfor nødvendigvis etableres nye lejemål i eksisterende bygninger. Center for Ejendomme og Drift har vurderet hvilke bygninger, der vil kunne omdannes til tilflytterboliger, som i dag indeholder en anden funktion.

Budgetaftalen forudsætter etablering af tilstrækkelige lejemål, baseret på forudsætningen om, at der i 2023 skal generes indtægter for 200.000 kr. udover normal lejeindtægt, og fremover 600.000 kr. i indtægter årligt.

For 2023 anses dette ikke for opnåeligt. Alle de bygninger, som med lave omkostninger potentielt kunne være indrettet til tilflytterboliger, er nu indrettet til midlertidige flygtningeboliger.

Indretning af tilflytterboliger i eksisterende ejendomme som ikke i forvejen er boliger, eller som skal lovliggøres efter gældende bygningsreglement, vurderes ikke rentabelt.

Det vil kræve renoveringsarbejder for typisk op mod 10.000 pr. m2 eller mere, og dermed ikke stå mål med de relativt små indtægter som efterfølgende kan opnås ved udleje.

Baseret på de nuværende boliger skal bruttolejeindtægten alene på tilflytterboliger ligge på ca. 1,1 mio. kr. for at der opstår en nettoglejeindtægt på 600.000 kr., når der er betalt forsikring, renovation, vedligehold, som ikke påhviler lejer mv. Dertil skal tomgangsudgifter indregnes.

Tomgangudgifter opstår, når bygningen mellem 2 lejeaftaler står tom. I den periode er der naturligvis ingen indtægt, men kun de løbende udgifter, som der ikke er dækning for. Hvis der er større boligsøgning end den kapacitet der er til rådighed, vil tomgangsleje ikke forekomme. Dette er tilfældet i den ordinære boligmasse, som udlejes efter lejeloven, hvor lejer udflytter 14 dage før ny lejer flytter ind. De 14 dage er for kommunen en del af lejeindtægten, og der forekommer derfor ikke tomgangstab.

Tomgangsudgifter i tilflytterboliger skal fratrækkes/indregnes målet om 600.000 kr. nettooverskud.

Ejendomsservice tidligere erfaringer fra Ullasvej 2, da bygningen kortvarigt blev stillet til rådighed som ”Transitboliger” til tilflyttere er, at boligerne var udlejet 40 % af tiden, hvilket vil sige at der mangler 60 % lejeindtægter. For at opnå den ønskede besparelse, skal tomgang i boligerne elimineres. Det anser CED ikke for sandsynligt.

Erfaringen fra Ullasvej og den aktuelle efterspørgsel lige nu, viser at behovet for tilflytterboliger ikke er stort nok til, at de kan blive udlejet hele året. Arbejdet med energioen vil i årene frem kunne hjælpe med et stigende boligbehov også for tilflytterboliger.

Boliger der for nuværende anvendes til flygtninge

Juli 2023 er der registreret 94 flygtninge på Selvforsørgelses- og hjemrejseydelse og 124 ukrainske flygtninge o/18 år. Så længe en flygtning er på denne ydelse, er der lovgivningsmæssig fastsat en max. husleje. Det er meget svært at finde private eller almennyttige lejemål som overholder den maksimale husleje.

Det er ud fra dette nødvendigt, at Bornholms Regionskommune stiller de nødvendige boliger til rådighed i integrationsperioden, eller ind til den pågældende flygtning kommer i beskæftigelse og derved opnår en anden betalingsevne.

De kommunale bygninger, hvor der potentielt kunne oprettes nye tilflytterlejemål, er alle bygninger, hvor kommunen pt. har flygtninge boende. BRK har generelt ikke andre bygninger der pt. er ledige til at indrette til andet formål, som boliger.

En mulighed for at kunne frigive flere tilflytterboliger, kan være, at man i Integrationsafdelingen arbejder på at få samlet flygtninge på færre adresser, ved at familier, der bor i mindre huse, flyttes over i vakante værelser i de bygninger, som huser mange flygtninge. Integrationsafdelingen har dog erfaring for, at denne type interne flytninger kan stresser de personer det omhandler uforholdsmæssigt meget.

Udgangspunktet er derfor, at når der opstår ledig bolig, som er mindre egnet som tilflytterbolig, flyttes flygtninge fra egnede tilflytterboliger og derover. Derved kan der sikres en markedsleje ift. at opnå den forventede indtægt.

BRK råder over bygninger der er indrettet til flygtningeboliger, i Nexø, Rønne, Klemensker, Aakirkeby, Østerlars og i Hasle.

Integrationsafdelingen i Center for Job, Uddannelse og Rekruttering forventer et uændret, eller svagt faldende behov for boliger i 2023 og 2024, og derefter et mere faldende behov. Dette vil dog kunne ændre sig meget hurtigt alt efter flygtningesituationen i Danmark og EU.

Hjemløseindsatsen i BRK

Folketinget vedtog 3. maj sidste del af nogle lovændringer med henblik på en omlægning af hjemløseindsatsen. Med udgangspunkt i principperne i Housing First, er målet at nedbringe langvarig hjemløshed betydeligt.

Aktuelt er der i BRK iværksat et tværgående samarbejde omkring hvordan BRK skal sikre implementering af den fremtidige hjemløseindsats. Deltagerne i dette samarbejde er pt. velfærdsdirektør, juridisk service, Center for Job,

Uddannelse og Rekruttering, Center for Børn & Familie samt Center for Psykiatri & Handicap. Det første møde finder sted medio august, med henblik på at tilrettelægge implementeringen af den ændrede lovgivning.

Den ændrede lovgivning medfører bl.a. en ændret refusion på området for borgere, der tager ophold på forsorgshjem/herberg (i praksis udenfor Bornholm). Ændringerne i refusionen betyder, at hvor kommunen tidligere fik 50% refusion på borgerens fulde periode på forsorgshjem, er der fremadrettet kun 50% refusion i 120/90 dage pr. år (de 120 dage er gældende for perioden 1. oktober 2023 – 31. marts 2026, og de 90 dage er gældende fra og med 1. april 2026).

Ligeledes opnår kommunen en ret til at udskrive en borger fra forsorgshjem, hvis der foreligger en anvisning til bolig, der er bevilget støtte efter SEL § 85a m.v.

Refusionsreglerne er ændret for at motivere kommunerne til at sikre deres borgere en bolig, og dermed nedbringe den langvarige hjemløshed, hvor borgerne bl.a. opholder sig i lange perioder på forsorgshjem.

For BRK/Center for Psykiatri og Handicap (PH) vil omlægningen af hjemløseindsatsen kunne medføre et behov for en anvisningsret til et mindre antal boliger, for at kunne leve op til reglerne omkring at kunne anvise en bolig til borgeren.

Erfaringen med de borgere, som hidtil har taget ophold på forsorgshjem, og efterfølgende har skullet have hjælp til boligplacering er, at boligerne skal være relativ små og økonomisk opnåelige (herunder f.eks. højst 65 m² for at opnå maksimal boligsikring), samt være i byområde (pga. tilgængelighed ift. andre tilbud som borgeren benytter sig af, f.eks. væresteder, misbrugsbehandling, somatisk sygehus, psykiatrisk center m.v.).

Erfaringen viser, at tidligere borgere har fået boliger i både de almene boligselskaber, private udlejere, samt kommunens egne boliger, f.eks. på Marie Kofoeds Vej.

På det aktuelle tidspunkt, hvor implementeringen af lovgivningen omkring hjemløseindsatsen i BRK ikke er kendt endnu, ses det relevant at afdække, hvorvidt boligerne på Marie Kofoedsvej vil være en mulighed for fremtidig anvisningsret for PH. Umiddelbart vurderes det, at der vil være et økonomisk potentiale, såfremt PH hurtigere kan få borgere fra forsorgshjem placeret i egen bolig, hvilket en anvisningsret kan styrke mulighederne for

Konklusion

Det anses ikke for realistisk at kunne øge indtægter på udlejning til tilflytterboliger i henhold til den nye boliglov, hverken i 2023 eller 2024, som den samlede kommunale bygningsmasse ser ud pt.

For at kunne opnå dette, skal der tilføres udlejningsboliger til boligmassen, hvilket kun anses realistisk, når de eksisterende flygtningeboliger fraflyttes.

Det er CED's vurdering, at når en ordinær lejebolig skifter status fra fast udlejning til tilflytterbolig, må der forventes en mindre indtægt begrundet i, at boligen er udlejet i en mindre del af året som følge af flere/længere perioder med tomgang mellem de enkelte udlejninger.

Huslejen kan ikke generelt hæves for at skabe en merindtægt. Huslejen er reguleret iht. lejeloven og primært med udarbejdelse af skyggebudgetter. Stikprøver foretaget af kommunens jurister viser, at vores huslejer stemmer overens med markedslejen for lignende boliger i de forskellige områder.

CED vil arbejde videre på oprettelse af tilflytterboliger i 2024 og fremover i den takt flygtningeboliger bliver frigjorte.

Økonomiske konsekvenser

Det vil ikke være muligt at opfylde budgetaftalen omkring etablering af nye tilflytterboliger i den eksisterende bygningsmasse, med henblik på at generere et økonomisk overskud på 600.000 kr./år så længe det ikke er muligt at etablere flere lejeboliger.

Ændres udlejningen af den eksisterende ordinære boligmasse til udlejning alene som tilflytterboliger vil det have en negativindvirkning på den samlede indtjening.

Herunder er indsat en oversigt over beløb fra budgetforslaget vedrørende tilflytterboligerne samt forventede indtægter på baggrund af nuværende status samt forventet resultat.

2023:

Drift Anlæg

Budgetteret nettoindtægt 209.000 kr. Afsat budget 300.000 kr.

Forventet nettoindtægt 0 kr. Forventet forbrug* 110.000 kr.

Driftsresultat -209.000 kr. Forventet restbudget 190.000 kr.

*) Forudsat anvendt til indretning af tilflytterbolig i Østergade 50, Rønne

2024:

Drift Anlæg

Budgetteret nettoindtægt 626.000 kr. Afsat budget 300.000 kr.

Forventet nettoindtægt* 50.000 kr. Forventet forbrug 0 kr.

Driftsresultat** -576.000 kr. Forventet restbudget 300.000 kr.

*) Under forudsætning af udleje af Østergade 50, Rønne.

***) Udvidelsesforslag vedhæftet som bilag 2.

Ovenstående viser at der i 2023 vil mangle godt 200.000 kr. for at indfri det økonomiske i budgetforslaget, mens der forventes at der resterer knap 200.000 kr. i anlægsmidler.

Det foreslås, at der ved overførslerne til 2024 laves en regulering via kassen, så restbeløb på anlæg tilføres kassen og (et tilsvarende negativt) restbeløb på drift i 2023 ikke overføres til det efterfølgende år og at differencen dækkes af driftsbevilling 55 Ejendomme og Service.

I 2024 forventes indtægterne øget med nettoindtægten fra Østergade 50, Rønne. Dermed vil der på nuværende tidspunkt mangle lidt under 600.000 kr. i 2024. Da det endnu er usikkert, om der er /hvornår flere boliger/bygninger, der kan omdannes til tilflytterboliger foreslås det at indtægten i 2024 reduceres med forventet manglende indtægt på 576.000 kr. med budget 2024.

For 2025 og frem er ligeledes budgetteret med en nettoindtægt, mens anlægsmidler alene er afsat i 2023-2024. Det videre forløb med omdannelse af nye lejemål vil være afgørende for muligheden for at øge indtjeningen permanent.

Bilag

Udvidelsesforslag - Etablering af flere lejemål iht. lov om boligforhold - Tilflytterboliger

Punkt 13: Orientering om anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejdere på de kommunale havne, august 2023

20/35

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø og Planudvalget orienteres

Resumé

Den 8. oktober 2020 godkendte kommunalbestyrelsen en anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejder på de kommunale havne. Dette dagsordenspunkt er en statusorientering vedrørende denne anlægsbevilling.

Indstilling

Direktøren indstiller

- Sagen til orientering.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Orientering givet.

Sagsfremstilling

Den 8. oktober 2020 godkendte kommunalbestyrelsen en anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejder på de kommunale havne. Dette dagsordenspunkt er en statusorientering vedrørende denne anlægsbevilling.

Idet Nørresand Havn – udskiftning af mast ikke er blevet prissat af entreprenør, fremstilles dagsordenspunktet som et lukket punkt.

Hasle Havn – Lamper på vestkajen

I forbindelse med etablering af vejbelysningen i Hasle er der blevet udskiftet 2 lamper på Vestkajen. De eksisterende lamper overholdte ikke lovkravet vedr. minimum lysstyrke på kajanlæg. Anlægsbevillingen hos Vej og Park dækkede selve etableringen. Nærværende anlægsbevilling dækkede udgift til udførelsestiden. Opgaven blev udført i november 2020.

Forbrug: 1.942,00 kr.

Allinge Havn – Udskiftning til 3 stk. LED armaturer.

I forbindelse med etablering af vejbelysningen i Allinge er der blevet udskiftet 3 stk. LED armaturer på ydermolen i Allinge Havn. De eksisterende lamper overholdte ikke lovkravet vedr. minimum lysstyrke på kajanlæg. Opgaven blev udført i januar 2021

Forbrug: 11.537,14 kr.

Svaneke Havn – Trappe

I forbindelse med en gennemgang af rækværker på havnen konstateres det, at trappekonstruktionen mod havnekiosken fremstår med gennemgående rust i vanger såvel som trappetrin. Trappen blev udskiftet i februar 2021.

Forbrug: 31.000,00 kr.

Nørresand Havn – Anløbsbro

Anløbsbroen i Nørresand havn benyttes primært af Christiansøfarten, når vinden slår over i nord/nordøst. Administrationen er forpligtet til, at holde arbejdsområdet sikkerhedsmæssigt forsvarligt. Brokonstruktionen består af en nedre og øvre dæk. Overfladebelægning bestående af tømmerplanker monteret på bærende træbjælker. Med tiden har overfladebelægningen løsrevet sig, hvilket løbende er blevet erstattet med nye planker. Dette har resulteret i en u hensigtsmæssig antal skruehuller i de bærende bjælker med begyndende råd til følge. Nedre dæk udbedres med nye bjælker og overfladebelægning som riste i rustfrit stål. Projektet blev afsluttet i april 2021.

Forbrug: 52.500,00 kr.

Gudhjem Havn – Brokonstruktion ved M/S Thor`s kaj

Brokonstruktionens overfladebelægning består af tømmerplanker, som er monteret på tre bærende træbjælker, der bliver båret af en stålkonstruktion. Stålkonstruktionen spænder over tidligere beddingsanlæg. Det konstateres, at de bærende træbjælker fremstår med råd i endetræet. Omfanget af råd medfører, at den bærende konstruktion er stærkt reduceret og dermed udgør en personfare ved færdsel på broen. De bærende bjælker og overfladebelægning blev udskiftet i april 2021.

Forbrug: 49.890,00 kr.

Gudhjem Havn – Hul i kaj anlæg ved Dampskibskajen.

I løbet af stormsæsonen 2020/2021 faldt der granitblokke ud af eksisterende kaj anlæg under vandspejlsniveau. De 2 huller var et resultat af manglende fuger mellem granitblokke. Nedbrydningsprocessen blev yderligere fremskyndet idet kajprofilen over tid er blevet udvasket. Hullerne i kaj siden resulterede i en udvaskning af kaj anlæggets kernemateriale, med underminering af vejbane til følge. Hullet blev vurderet til at udgøre ca. 15m³. Der blev placeret køreplader over hul i vejbane. Denne blev løftet periodevis med henblik på at holde øje med nedbrydningsprocessen. Ligeledes blev der løbende foretaget registreringer med dykker. Der blev isat nye og mere massive granitblokke i kaj side. Efterfølgende blev hullet i kaj anlægget fyldt ud med beton. Slutligt blev vejkasse og vejbelægning reetableret. Projektet blev afsluttet i juni 2021. Nærværende forbrug dækker de løbende tilsyn.

Forbrug: 9.701,64 kr.

Hasle Havn – Udskiftning af El-tavle

Grundet en overbelastning på el-tavle opstår der brand i denne. Tavle udskiftes, herunder udskiftning af komponenter af ældre dato. Opgaven blev udført i maj 2021.

Forbrug: 10.542,29 kr.

Allinge Havn – Lanterne på molehoved

Ved indsejling til havnen under godt vejr er det svært at se signaler på lanternen. Der er etableret beslag så sigtbarheden forbedres. Opgaven blev udført i juni 2021.

Forbrug: 10.949,50 kr.

Hammerhavn – Nedspuling af pæle til bro

Den gamle bro er i sin tid blevet opført på gamle telefonpæle. I dag fremstår flere pæle med råd omkring vandspejlsniveau. Især på strækningen tættest mod land fremstår konstruktionen nedbrudt. Flere erhvervsdrivende bruger

broen i forbindelse med turistfart. Der nedspules nye pæle på de mest kritiske punkter. Ligeledes reetableres enkelte krydssamlinger. Opgaven blev udført i juni 2021.

Forbrug: 10.558,60 kr.

Indkøb af byggepladshegn

Grunden en høj dagsleje i forhold til behovet, er der indkøbt 25 stk. byggepladshegn. Byggepladshegn bruges til afspærring af arealer efter behov.

Forbrug: 13.364,15

Gudhjem Havn – Hul i vejbane ved Dampskibskajen

I løbet af stormsæsonen 2022/2023 opstår der et hul i vejbane få meter fra hullet i kaj anlæg. Det vurderes, at regnvand sammen med nedbrudte fuger i kajmur er skyld i undermineringen. Skaderne blev udbedret i maj 2023.

Forbrug: 17.945,96 kr.

Sandvig Havn – Udskiftning af master

Fremføring af strøm i den vestlige side af havnen sker ved hjælp af to master og luftledninger. Masterne har overskredet deres forventede levetid og der er risiko for at de knækker med personskaade til følge. Masterne udskiftes. I samme ombæring fremtidssikres føringsveje ved, at udskifte luftledninger med kabler i jord. Projektet er igangværende.

Budget: 110.000 kr.

Nørresand Havn – Udskiftning af mast

Fremføring af strøm i den vestlige side af havnen sker ved hjælp af en mast og luftledning. Masten har overskredet sin forventede levetid og der er risiko for at den knækker med personskaade til følge. Masten udskiftes. I samme ombæring fremtidssikres føringsvej ved, at udskifte luftledning med kabel i jord. Projektet forventes gennemført inden udgangen af 2023.

Budget: 60.000 kr.

Bilag 1 - Fotoregistrering

Økonomiske konsekvenser

Den 8. oktober 2020 godkendte kommunalbestyrelsen en anlægsbevilling på 500.000 kr. til akutoptstående reparationsarbejder på de kommunale havne.

Ud fra rådighedsbeløbet på 500.000 kr. har der været et forbrug indtil august 2023 på 219.931,28 kr. Der er igangværende projekter for ca. 110.000 kr. og planlagte projekter for ca. 60.000 kr. Det samlede forbrug vil efterfølgende blive 389.931 kr.

Akutte reparationsarbejder		Forbrug	Budget
Svaneke Havn	Trappe	31.000	
Hasle Havn	Lamper på vestkajen	1.942	

	Udskiftning af El-tavle	10.542	
Allinge Havn	Udskiftning 3 stk. LED armaturer	11.537	
	Lanterne på molehoved	10.950	
Nørresand Havn	Anløbsbro	52.500	
	Udskiftning af mast		60.000
Hammerhavn	Nedspuling af pæle til bro	10.559	
	Brokonstruktion ved M/S Thor's Kaj	49.890	
Gudhjem Havn	Hul i kaj anlæg ved Dampskibskajen	9.702	
	Hul i vejbane ved Dampskibskajen	17.946	
Sandvig Havn	Udskiftning af master		110.000
Alle havne	Indkøb af 25 stk. byggepladshegn	13.364	
I alt		219.931	170.000

Supplerende sagsfremstilling

Til referatet er vedhæftet følgende dokumenter:

Kommunalbestyrelsens beslutning af 8. oktober 2020 og orientering om anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejder på de kommunale havne af 24. august 2021.

Bilag

Bilag 1 - Fotoregistrering

Kopi_Orientering om anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejdere på de kommunale havne

Kopi_Anlægsbevilling til akut opståede reparationsarbejder på de kommunale havne 2020

Punkt 14: Orientering om afslutning af projektet Contracts2.0 om udvikling af EU's støtteordninger under landdistriktsprogrammet

18/4309

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget orienteres.

Resumé

Natur- og Miljøudvalget besluttede den 10. april 2018, at Bornholms Regionskommune skulle indgå som lokal partner i det 4-årige europæiske forskningsprojekt Contracts2.0 i samarbejde med Bornholms Landbrug & Fødevarer og Københavns Universitet. I alt deltog 12 europæiske lande i projektet, som nu er afsluttet.

Projektet blev finansieret med EU-midler og havde til formål, at bidrage til udviklingen af nye støtteordninger under EU's landdistriktsprogram. De nye ordninger skal understøtte natur-, miljø- og klimavenlig landbrugsdrift og arealpleje.

På Bornholm bestod den praktiske del af projektet af en række workshops og markvandring med deltagelse af landmænd og andre relevante interessenter. Derudover har der været tværgående europæiske møder med fokus på vidensdeling, samarbejde og koordinering.

Kommunens deltagelse i projektet har givet en unik mulighed for at bidrage til udformningen af landdistriktsprogrammet med afsæt i bornholmske forhold og behov.

Indstilling

Direktøren indstiller

Sagen til orientering.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Orientering givet.

Sagsfremstilling

Natur- og Miljøudvalget besluttede den 10. april 2018, at Bornholms Regionskommune skulle indgå som lokal partner i det EU-finansierede europæiske forskningsprojekt Contracts2.0, jf. bilag. 12 europæiske lande deltog i projektet, der var tilrettelagt som et 4-årigt forløb fra den 1. maj 2019 til 1. maj 2023. Projektpartnerne i Danmark var Københavns Universitet i samarbejde med Bornholms Landbrug & Fødevarer og Bornholms Regionskommune.

Projektet opstod på foranledning af Europa-Kommissionen og havde til formål, at tilvejebringe idéer og vidensgrundlag til udviklingen af nye innovative kontraktbaserede støtteordninger under EU's landdistriktsprogram.

Landdistriktsprogrammet har bl.a. til formål at støtte udviklingen af landbruget og styrke indsatserne i forhold til natur, miljø og klima. En stor del af programmets støtteordninger er målrettet landbrugs- og naturarealer i det åbne land.

Bornholm var ét af 13 case-områder i Europa, hvor landmænd, lokale myndigheder, forskere og andre relevante interessenter, i workshops kaldet 'Contract Innovation Labs', samarbejdede for at bidrage til udviklingen af nye støtteordninger.

Projektet er nu afsluttet og resultaterne præsenteret for Europa-Kommissionen og andre politiske beslutningstagere. På den baggrund forventes det, at nye støtteordninger bl.a. udvikles på baggrund af erfaringerne fra case-områderne i Europa, herunder Bornholm.

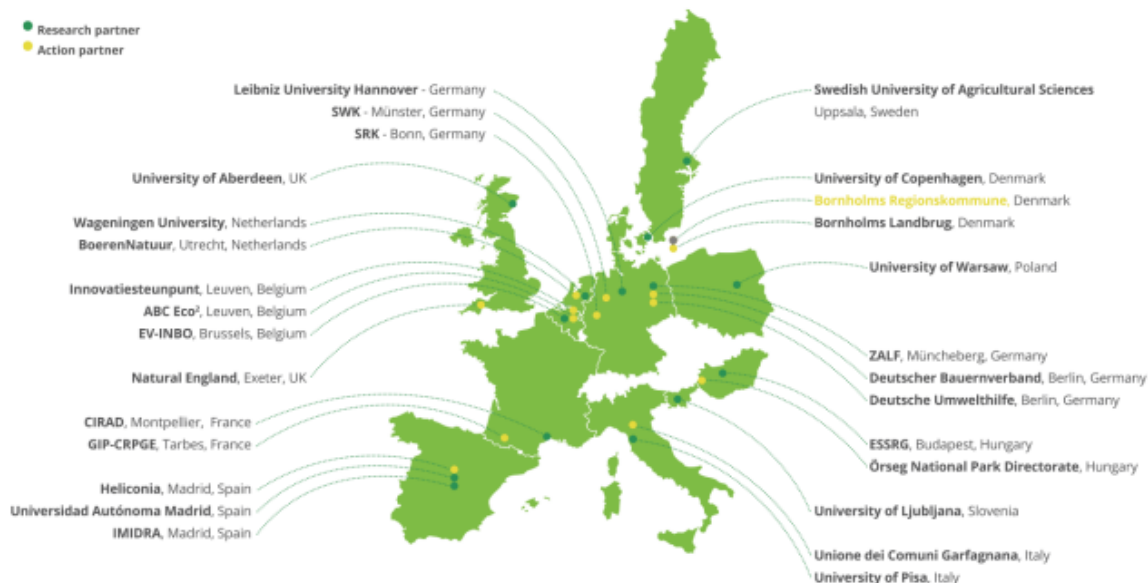

Illustration: Der deltog både lokale partnere (action partner) som Bornholms Regionskommune og Bornholms Landbrug & Fødevarer og forskningspartnere (research partner) i projektet.

Contract Innovation Labs

Som lokale partnere har Bornholms Landbrug & Fødevarer og Bornholms Regionskommunes primære roller været, at assistere Københavns Universitet i forskningsarbejdet med viden om lokale forhold samt med tilrettelæggelse af workshops og markvandring i 'Contract Innovation Labs'. Derudover at deltage i det tværgående europæiske samarbejde.

Tidligt i projektfasen blev det besluttet, at have fokus på ordninger, som dels kunne fremme et mere klimatilpasset landbrug med fokus på produktion af afgrøder til fødevarer, og dels understøtte en forvaltning af græsarealer med henblik på at sikre eller forbedre naturindholdet. Begge områder vi har gode erfaringer med og viden om på Bornholm.

På den baggrund har kommunen sammen med landbruget, interesseorganisationer, naturplejere, store lodsejere som Naturstyrelsen og BRK, politikere og forskere, på workshops drøftet fordele og ulemper ved landdistriktsprogrammets nuværende støtteordninger. I forlængelse deraf blev "drømmekontrakter" diskuteret, dvs. hvordan fremtidige støtteordninger kan forbedres, så de i højere grad end i dag, fremmer natur-, miljø- og klimahensyn og kan tilpasses lokale forhold.

På markvandring besøgte vi lokale landmænd, der viste eksempler på kulstoflagring i landbrugsjord, bl.a. ved hjælp af pløjefri dyrkningsmetoder. Vi så også eksempler på pleje af vedvarende græsarealer, som øger biodiversiteten. Herunder eksempler på samarbejde mellem professionelle bornholmske naturplejere og lokale myndigheder, der bygger på en høj grad af tillid, dialog om driften og resultater frem for kontrol og stive regler. Denne form for samarbejde blev hurtigt døbt "bornholmermodellen" blandt projektets partnere.

Det bornholmske bidrag til forskningsprojektets resultater bygger således på lokal viden og erfaringer med naturpleje og klimatilpasset landbrug. Læs mere her: [CIL Bornholm - contracts2.0 \(project-contracts20.eu\)](https://project-contracts20.eu/). Dansk udgave: [Profile 8_CIL-Bornholm_DK.pdf \(project-contracts20.eu\)](https://project-contracts20.eu/profile/8/CIL-Bornholm_DK.pdf).

Parallelt har der på både europæisk og nationalt niveau være såkaldte 'Policy Innovations Labs', for at sikre at politiske beslutningstagere og andre nøgleaktører understøtter realiseringen af nye kontraktbaserede støtteordninger til landbrugsdrift og arealpleje. Resultatet blev en guide for politiske beslutningstagere om udvikling af innovative landbrugsmiljøordninger. Guiden kan læses her: [p2w: spierlingart - final-guide-agri-schemes-300523_es \(paper2web.ch\)](https://paper2web.ch/p2w:spierlingart-final-guide-agri-schemes-300523_es).

Tværgående europæisk samarbejde

Kommunen har sammen med Bornholms Landbrug & Fødevarer og Københavns Universitet deltaget i møder for alle partnerlandene. Her lå fokus på vidensdeling, samarbejde, koordinering og udveksling af eksempler på 'best practice' i forhold til at opnå en mere bæredygtig arealforvaltning. En del af projektets partnere har i den forbindelse også besøgt Bornholm. Møderne gav indblik i partnerlandenes forskellige strategier og indsatser for at fremme hensynet til miljø, natur og klima, men også indblik i, hvilke ønsker og behov de hver især har til udformningen af fremtidige støtteordninger under landdistriktsprogrammet. På møderne fik vi i høj grad mulighed for at sætte Bornholm på det europæiske landkort og dele vores erfaringer, ønsker og måder at gøre tingene på. Se et eksempel her med den

Bornholmske naturplejer Jan Serup: [Voices from the Field 3 \(Denmark\): Give practitioners more freedom to achieve results in the field - YouTube](#)

Nedlukningerne i forbindelse med Covid 19 gjorde det desværre umuligt, at gennemføre alle planlagte workshops og tværgående europæiske møder med de andre deltagende lande. I stedet gennemførtes en del af de planlagte aktiviteter virtuelt.

Overordnet set har kommunens deltagelse i projektet givet en unik mulighed for at bidrage til udformningen af landdistriktsprogrammet med afsæt i bornholmske forhold og behov. Derigennem har vi skabt interesse, på europæisk plan, for Bornholm og vores tilgang til samarbejde mellem landbrugserhvervet, naturplejere og lokale myndigheder. Desuden har projektet styrket kommunens relation lokalt til landbruget, naturplejerne, Naturstyrelsen og forskningsinstitutioner samt understøttet visionen om Bright Green Island.

Projektets resultater er blevet forelagt for Europa-Kommissionen og andre politiske beslutningstagere på et afsluttende møde i Bryssel sidst i april 2023. Læs evt. mere om projektet og dets resultater på projektets hjemmeside: [contracts 2.0 - contracts2.0 \(project-contracts20.eu\)](#)

Økonomiske konsekvenser

Projektets deltagere har fået dækket 100 % af deres udgifter til løn og drift med EU's Horizon 2020-midler. Bornholms Regionskommune har i alt fået udbetalt ca. 307.000 kr. til at dække løn- og driftsudgifter samt rejseomkostninger i den 4-årige projektperiode.

Bilag

Deltagelse i projekt om udvikling af støtteordninger under landdistriktspuljen

Bilag 1. Notat om ansøgning om EU projekt

Punkt 15: Orientering om indgåelse af samarbejdsaftale med Bornholms Træbådelaug om brug af Remisen

23/15983

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø-, og Planudvalget orienteres

Fritids-, Kultur- og Lokalsamfundsudvalget orienteres

Resumé

Det er Bornholms kommunalbestyrelses vision, at Nørrekås skal udvikle sig til et af byens rekreative mødesteder for kultur og friluftsliv. Udviklingen skal ske med respekt for og i kraft af områdets maritime kvaliteter.

I denne sag orienteres udvalget om den samarbejdsaftale der indgås med Bornholms Træbådelaug (BTL) i henhold til at underbygge denne vision. Samarbejdsaftalen er vedhæftet som bilag

Indstilling

Direktøren indstiller,

- sagen til orientering.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Orientering givet.

Sagsfremstilling

Det er Bornholms kommunalbestyrelses vision, at Nørrekås skal udvikle sig til et af byens rekreative mødesteder for kultur og friluftsliv. Udviklingen skal ske med respekt for og i kraft af områdets maritime kvaliteter. Bornholms Regionskommune har gennem vedtagelsen af den strategiske udviklingsplan for Rønne, udpeget tre retninger inden for hvilke, der på Nørrekås skal fokuseres:

- Maritime oplevelser
- Kulturelle aktiviteter
- Friluftsliv

I dag fremstår området med Remisen i centrum som slidt, og tilpasset de skiftende anvendelser af bygningen, herunder værksted for busser, mens dele af området omkring Remisen i øjeblikket er udlånt til Rønne Streetsport, der har opstillet et midlertidigt skatespot.

Der er et ønske om, at genskabe rammerne og den autentiske fortælling om Nørrekås. Et af elementerne er indflytningen af Bornholms Træbådelaug i Remisebygningen, herunder en aftale om formidling af den maritime kulturarv bl.a. gennem bådebyggerhåndværket samt det konkrete arbejde med træbådene.

Bornholms træbådelaug forpligter igennem dette samarbejde sig til at være ambassadører for denne udvikling. Træbådelauget bidrager samtidig til områdets udvikling igennem åbenhed, tilgængelighed, deltagelse, samskabelse og samarbejde.

Etableringen af træbådelauget i Remisen og de nødvendige tiltag for at håndtere bådene, kræver en kraftig omdannelse af Remisen, der som nævnt har været anvendt til mange formål.

Værdiskabelse:

Bornholms Regionskommune har stillet bygningen Remisen til rådighed for Bornholms Træbådelaug v/ Poul Forum Sørensen, som til gengæld bidrager med konkrete aktiviteter, der skaber liv og værdi på Nørrekås.

BTL forpligtiger sig til:

- At holde åbent for offentligheden 10 dage i sommermånederne
- At stille sig til rådighed for rundvisninger for højskoler, uddannelsesinstitutioner og virksomheder mod en fair betaling
- At åbne værkstederne for offentligheden ved særlige begivenheder på Nørrekås, f.eks. den årlige havnefest, Rønnes 700 års dag, osv.
- At udstille den maritime kulturarv og sørge for god skiltning
- At deltage i et årligt status- og udviklingsmøde med BRK med henblik på at leve op til samarbejdsaftalen, og videreudvikle aktiviteter så visionerne i den strategiske udviklingsplan for Nørrekås udfoldes bedst muligt.

Området har været og er omdrejningspunkt for drøftelserne om, hvordan man forløser Nørrekås' potentiale som helhed. Bygning og granithavn fungerer som overgang mellem netop en af Rønnes gamle bydele og havet, men det historiske element går i øjeblikket tabt, hvilket blandt andet ses i det forhold, at de turister, der har deres gang på havnen, er lystsejlerne.

Med etableringen af et lille kulturcenter i Nørrekås vil der således være skabt et første skridt til et interessant og autentisk havnemiljø, der kan tiltrække turister til området. Den maritime kulturarv vil således være et ankerpunkt i området, og den karakteristiske Remise vil få liv og kunne være et aktiv for området hele året.

For fuldt at kunne opfylde forpligtelserne i §3, er det nødvendigt at BTL råder over skatepladsen. Der vil derfor i perioden, hvor skatepladsen er på Remisen, ikke være krav til fuld udstilling mv. Først når der er taget stilling til skatebanens fremtid og rydning af denne er foregået, vil det være muligt for BTL at opfylde alle vilkårene for aftalen, hvilket igangsættes umiddelbart her efter.

Økonomiske konsekvenser

Bornholms træbådelaug er en godkendt folkeoplysende forening, og skal som sådan have egnede lokaler stillet til rådighed for foreningen. Driften ligger derfor hos BRK/Center for Ejendomme og Drift og forventes at udgøre ca. 50.000 kr. ex. moms årligt.

Bilag

Samarbejdsaftale med Bornholms Træbådelaug

Opmålt Stueplan - Remisen

Punkt 16: Orientering om evaluering af projekt "Ud i det grønne rum"

23/7864

Politisk sagsgang

Social- og Sundhedsudvalget orienteres
Børne- og Skoleudvalget orienteres
Natur-, Miljø- og Planudvalget orienteres
Fritids-, Kultur- og Lokalsamfundsudvalget orienteres

Resumé

Med tilskud fra Friluftsrådet har kommunen gennemført et 3-årigt samarbejdsprojekt med NaturBornholm ved navn "Ud i det grønne rum". Projektet havde til formål at afprøve, hvordan naturoplevelser i højere grad kan inddrages i kommunens sundhedsfremmende, forebyggende og rehabiliterende indsatser. Projektet er nu afsluttet, og udvalget orienteres om projektets resultater.

Indstilling

Velfærdsdirektøren indstiller,

- Sagen til orientering

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Orientering givet.

Sagsfremstilling

I de senere år er flere kommuner begyndt at arbejde med naturen som ramme for sundhedsfremmende indsatser. Det sker på baggrund af en videnskabelig dokumentation for, at naturen stimulerer den fysiske, psykiske og sociale sundhed.

I perioden 2020-2022 indgik Bornholms Regionskommune et 3-årigt samarbejde med NaturBornholm om et projekt ved navn "Ud i det grønne rum". Projektets mål var at bidrage til, at flere af kommunens centre ville blive inspireret til at bruge naturformidling som løftestang til at styrke livskvalitet, trivsel og mental sundhed i borgerrettede forløb.

NaturBornholm bistod med naturfaglig ekspertise i form af en naturvejleder, der fik til opgave dels at gennemføre naturforløb med op til seks forskellige målgrupper og dels stå for kompetenceudviklingen af fagpersonalet, så de fik "redskaber" til selv at forestå friluft aktiviteter med deres borgere fremadrettet.

Projektet startede med et pilotprojekt i 2019 via kommunens kulturaftale. Det fortsatte som et 3-årigt projekt for perioden 1. januar 2020 – 31. december 2022 finansieret af Center for Sundhed og Forebyggelse og NaturBornholm med støtte fra Friluftsrådet. Projektet er udviklet i et samarbejde mellem NaturBornholm, Center for Sundhed og Forebyggelse, Center for Skole og Center for Natur, Miljø og Fritid.

Projektet er afsluttet, og der er nu udarbejdet en evalueringsrapport, der er bilagt. Udvalget orienteres nu om erfaringerne fra projektet, som opsummeres i det følgende.

Resultater og erfaringer

Evalueringen omfatter erfaringerne fra pilotprojektet i 2019 og det treårige projekt støttet af Friluftsrådet. Den er baseret på tilbagemeldinger fra deltagende borgere, fagpersonale og naturvejleder. Indledningsvist skal det dog bemærkes, at projektet har været udfordret af udbruddet af COVID19 i 2020/2021. Flere naturforløb måtte stoppe på grund af nedlukninger, og projektets aktiviteter måtte løbende justeres og tilpasses de aktuelle omstændigheder.

14 naturforløb på otte institutioner

Projektet havde fokus på at gennemføre flere kortvarige naturforløb på en række kommunale institutioner, der hver især arbejder med forskellige borgergrupper. Tanken var at igangsætte en bevægelse på tværs af kommunens afdelinger, hvor naturvejlederen inspirerede institutionerne til at bruge naturens muligheder for at styrke borgernes livskvalitet og sundhed.

Der blev gennemført i alt 14 naturforløb i et samarbejde med otte kommunale institutioner, der til dagligt arbejder med hhv. psykisk sårbare, børn og unge, ældre og patienter under genoptræning. På hvert forløb deltog ca. 5-7 personer, som mødtes med en naturvejleder én gang om ugen i 2-3 timer over en periode på ca. 4-6 måneder. Der blev samlet set gennemført 161 arrangementer fordelt på de 14 gruppeforløb.

<i>Målgruppe</i>	<i>Deltagende institutioner</i>	<i>Antal gruppeforløb</i>
Psykisk sårbare	Midtpunktet, Center for Psykiatri og Handicap	2
Børn og Unge	Åvangsskolen, Center for Skole og Det Gule Team	6
Ældre borgere	Dagcentrene: Sønderbo og Nørremøllecentret Plejecentrene: Klippebo og Snorrebakken	4
Patienter via genoptræning	Kommunikationscenter Bornholm, Center for Psykiatri og Handicap	2

Indholdet i naturforløbene skulle bidrage til at forbedre mulighederne for et aktivt friluftsliv og naturoplevelser. Det kunne f.eks. være at lave bålmad, finde urter og fiske. Samtidig var der fokus på aktiviteter, der gav borgerne mulighed for at socialisere på nye måder, afprøve forskellige bevægelsesformer i det fri og lære nye lokale naturområder at kende.

Borgerne blev udpeget af fagpersonalet, der også tilrettelagde forløbene i samarbejde med naturvejlederen, og de deltog aktivt i forløbets aktiviteter sammen med borgerne. Undervejs blev medarbejderne introduceret til forskellige friluftaktiviteter, som de kunne arbejde videre med sammen med borgerne efter endt projektperiode.

Naturen styrker sociale relationer og oplevelsen af meningen i livet

De samlede erfaringer tyder på, at naturen kan være en effektiv brik i kommunens sundhedsfremmende og rehabiliterende indsatser. Flere positive effekter såsom øget livsglæde, restitution og styrkede sociale relationer er blevet konstateret i tilbagemeldingerne fra borgere, fagpersonale og naturvejleder.

Nedenfor fremgår evalueringsrapportens væsentligste pointer fordelt på målgruppe. Der tages udgangspunkt i, hvad deltagelsen i et "Ud i det grønne rum"-forløb har betydet for de deltagende borgere og fagpersonale.

	Betydning for borgerne	Betydning for personalet
Psykisk sårbare <i>Deltagere: Borgere tilknyttet Midtpunktet</i>	Deltagerne fik øget naturforståelse. De blev i bedre humør efter en gåtur i naturen, og der blev talt meget om roen og det meditative i at sidde omkring et bål.	Personalet har fået mere faglig viden og ekspertise om det at bruge naturen på andre måder end tidligere.
Børn og Unge <i>Deltagere: Elever i mistrivsel og utilpassede elever</i>	Der blev registreret et klart øget sammenhold og trivsel hos de elever, der deltog.	Lærere og skoleledelse på Åvangsskolen udtrykte glæde ved at have deltaget i projektet Socialpædagogerne fra Det Gule

Tavleundervisning blev bragt udenfor og gjorde muligt for flere elever at engagere sig. Elever, der normalt ikke deltog aktivt i undervisning, blev fyrt og flamme ude i det fri.

Naturen blev en trykramme for særlig en gruppe elever, som gennemgik en væsentlig personlig og social udvikling undervejs i forløbet.

Naturen, fællesskab omkring et bål og levende dyr satte gang i borgernes sanser og minder. Borgere, der ellers var af få ord, åbnede sig mere op og deltog aktivt i samtaler.

Deltagerne udviste generelt stor livsglæde. Også borgere med demens var mere fokuserede og stillede spørgsmål. Deres oplevelse i nuet havde stor værdi for dem.

Deltagerne fortalte, at undervisningen i naturen bidrog til betydningsfulde samtaler, en let og legende stemning, hvor det var muligt at være sig selv. De oplevede langt mere overskud efter forløbene, end hvis undervisningen havde foregået indenfor.

Naturen dannede et trygt rum for deltagerne, hvor det var muligt at dele erfaringer, frustrationer og tanker om deres nye livssituation.

Team fortalte, at naturen var et frirum, som gjorde det nemmere for dem at udføre deres socialfaglige arbejde, fordi de kunne tale mere naturligt med de unge. Forløbet har resulteret i en stærkere relation mellem socialpædagogerne og de unge.

Personalet fik kendskab til flere natursteder egnede til besøg. De fik ideer til og mere mod på at inddrage naturen i borgernes dagligdag. En medarbejder fortalte, at det havde været en større glæde at gå på arbejde, fordi borgerne havde vist så meget livsglæde under forløbet. Naturforløbet havde været en gave for beboere og personale. Det havde styrket relationen mellem personale og borgerne.

Personalet var glade for forløbet og fandt det spændende at få inspiration til, hvordan naturen kan tænkes ind i deres undervisningsforløb. Projektet viste, at det var muligt at flytte kommunikationscentrets forløb ud i naturen og samtidig opnå samme faglige effekt.

Ældre borgere

Deltagere: Ældre borgere, hvoraf flere med demens

Patienter via genoptræning

Deltagere: Borgere med hørenedsættelse og senhjernes-kade i genoptræningsforløb. Genoptræningen blev gennemført udenfor fremfor indenfor.

Flere af de deltagende institutioner har efter et forløb fortsat samarbejdet med NaturBornholm om flere naturaktiviteter. Også plejecentre, som ikke har deltaget i projektet, har henvendt sig til NaturBornholm med et ønske om et samarbejde.

Rapporten konkluderer imidlertid, at det krævede en væsentlig indsats fra projektets arbejdsgruppe at opbygge samarbejder med kommunens centre. Det skyldtes dels udbruddet af COVID-19, men også mangel på medarbejderressourcer og overskud i de kommunale institutioner. Det tyder på, at en ledelsesmæssig prioritering er afgørende, hvis det er ønsket at anvende naturaktiviteter i sundhedsfremmende og rehabiliterende indsatser fremover.

Næste skridt

Projektet skriver sig ind i kommunens generelle indsats om Grøn Dannelse, der indgår i flere af kommunens politikker og strategier (på f.eks. børne- og ungeområdet, kultur- og fritidsområdet og naturområdet.)

Som del af denne indsats afholdes årligt en konference om bæredygtig pædagogik og undervisning for bornholmske lærere og pædagoger. Næste konference forventes afholdt i januar 2024 og vil sætte fokus på naturens sundsfremmende potentialer. Konferencen vil fungere som en ramme for opfølgning på de initiativer, som projektet ”Ud i det grønne rum” igangsatte i forhold til børn og unge.

Økonomiske konsekvenser

Ingen.

Bilag

Evalueringsrapport: Ud i det grønne rum

Punkt 17: Mødeplan 2024 for Natur-, Miljø- og Planudvalget

23/14523

Politisk sagsgang

Natur-, Miljø- og Planudvalget beslutter.

Resumé

Mødeplanen for 2024 skal godkendes og udvalget skal fastsætte starttidspunkt for møderne.

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- a) de foreslåede mødedatoer godkendes.
- b) udvalget fastsætter tidspunkt for mødestart.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

- a) Godkendt idet den 3. april flyttes til 4. april og 5. juni flyttes til den 10. juni.
- b) Mødestart Kl. 14.30

Sagsfremstilling

Møderne i de stående udvalg foreslås holdt i begyndelsen af hver måned eller i slutningen af foregående måned af hensyn til sagernes videre behandling i Økonomi- og Klimaudvalget og kommunalbestyrelsen, således at de sager, der går videre efter udvalgsbehandling, kan videresendes rettidigt til behandling på møder i Økonomi- og Klimaudvalget og kommunalbestyrelsen.

Følgende datoer er foreslået:

- 3. januar
- 7. februar
- 6. marts
- 3. april
- 8. maj
- 5. juni
- 28. august
- 25. september
- 6. november
- 4. december.

Der er foreslået et møde den 5. juni, grundlovsdag. Alternativet kan være mandag d. 10. juni.

Forslag til mødedage for de øvrige udvalg, Økonomi- og Klimaudvalget og kommunalbestyrelsen fremgår af bilaget.

Administrationen henstiller til, at starttidspunktet bliver så tidligt på dagen som muligt af hensyn til at begrænse medarbejdernes arbejde udenfor normal arbejdstid.

Økonomiske konsekvenser

-

Bilag

Udkast til mødeplan 2024 for KB, ØKU og de stående udvalg

Punkt 18: Gensidig orientering

Der blev orienteret om følgende:

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Gensidig orientering givet.

Punkt 19: Sager til høring

Indstilling

Direktøren indstiller, at

- Der ikke videresendes punkter til høring i Handicap-, Ældre- eller Ungerådet.

Beslutning Natur-, Miljø- og Planudvalget den 30-08-2023

Godkendt.

Punkt 20: Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til udskiftning af dele af eternittag på Nylars Plejecenter

23/14396

Punkt 21: Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til reovering af vejafvandingsanlæg 2023

23/12686

Punkt 22: Lukket: Lukket punkt: Anlægsbevilling til projektering af nyt molehoved i Allinge Havn

23/16142

**Punkt 23: Lukket: Lukket punkt: Realisering af vandløbsindsatsen i
Samsing Å ved Fejlerevej**

23/5838